

บทที่ 3

ภาษา อำนาจ และเสียงหัวเราะที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง

นิทาน เป็นเรื่องเล่าอันเกิดจากจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความเป็นจริงแทรกอยู่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และประเพณีของกลุ่มชน อีกทั้ง นิทานเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็น วัฒนธรรม คือชีวิตความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนประวัติศาสตร์ของกลุ่มที่มีการเล่านิทานนั้น และนิทานก็ยังเปรียบเสมือนบันทึกของสังคมมนุษย์ ซึ่งเปิดเผยให้มนุษย์ในปัจจุบันได้รู้จักสังคม แนวความคิด ความเชื่อ ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับพิธีกรรมซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในสังคมบูรพกาล

ในบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา ภาษา อำนาจ และเสียงหัวเราะที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง ในฐานะที่นิทานชุดนี้ เป็นเสียงของประชาชนที่สะท้อนมาจากสังคมเวียดนามในยุคสมัยหนึ่ง

3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนิทานตลกเวียดนาม

นิทานชุดจ่าง กว๊ิง จัดอยู่ในประเภท นิทานมุขตลก (jest, humorous anecdote, merry tale, numskull tale) ตามคำจำกัดความของ ประคอง นิมมานเหมินท์¹ ที่ให้คำจำกัดความว่านิทานมุขตลก เป็นนิทานขนาดสั้น โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีเพียงอนุภาคเดียว ตัวละครอาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ความไม่น่าเป็นไปได้ต่าง ๆ¹ ในประเทศเวียดนามเรียกนิทานประเภทนี้ว่า เจวี่ยน เกื้อย

เจวี่ยน เกื้อย (truyện cười) หมายถึง นิทานตลก ดัง ซา แซ็ง (Định Gia Khánh)² นักคติชนชาวเวียดนามได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

Truyện cười nói một cách đơn giản là những truyện làm cho người ta cười. Có thể là cười mỉm, nhưng thường là cười ròn rã. Có thể là cười một cách vui vẻ,

¹ ประคอง นิมมานเหมินท์, นิทานพื้นบ้านศึกษา, หน้า 20.

² Định Gia Khánh, Lịch Sử Văn Học Việt Nam, trang 190.

nhẹ nhàng thường là cười mà phẫn nộ, mà khinh ghét.

เรื่องตลก กล่าวง่าย ๆ คือ เรื่องที่ทำให้คนหัวเราะ อาจจะเป็นแค่ อมยิ้ม แต่ปกติจะเป็นการหัวเราะว่า อาจจะเป็นการหัวเราะอย่าง สนุกสนาน ง่าย ๆ หรือตามปกติแล้วมักเป็นการหัวเราะเยาะ

อีกทั้ง นิทานตลก ในวงการศึกษาวรรณกรรมของประเทศเวียดนามนั้น จัดให้นิทานตลกเป็นพื้นที่หนึ่งในเรื่องเล่าทางคติชน เวียดนาม เก๋อย (truyện cười)³ มีรูปแบบที่หลากหลาย ซับซ้อน ประกอบด้วยรูปแบบต่าง ๆ ที่เรียกตามเนื้อหา สารของเรื่องตลกที่ต่างกัน เช่น เรื่องสนุก (truyện tiếu lâm) เรื่องตลก (truyện khôi hài) เรื่องเสียดสี (truyện trào phúng) เรื่องจ๋าง (truyện trạng) เรื่องตลกอิงชีวประวัติ (giai thoại hài hước) เป็นต้น

เรื่องตลกในชีวิตประจำวัน เป็นการแสดงปฏิกริยาของผู้เล่าและผู้ฟังเรื่องตลก เหล่านั้นที่มีต่อสังคม อันแสดงให้เห็นทัศนคติ เป็นการเปิดเผยความคิด ความรู้สึกของประชาชน เสียงหัวเราะดังกล่าวนี้มี 2 ประเภทคือ เสียงหัวเราะที่แสดงความชื่นชม (tiếng cười tán thưởng) และ เสียงหัวเราะที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ (tiếng cười phê phán)⁴

เจิ่น ด๊ก โงน (Trần Đức Ngôn)⁵ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของเรื่องตลกไว้ 3 ประการคือ

1. เพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลาย (mua vui giải trí) เรื่องตลกประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการผ่อนคลายเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญ แต่ก็ยังมีลักษณะการ

³ Ibid., pp. 190-206.

⁴ Ibid., pp. 190-206.

⁵ Trần Đức Ngôn, *Chuyên đề Văn Học Dân Gian : Truyện Trạng Quỳnh* เอกสารประกอบการสอน วิชาคติชนวิทยา : นิทานชุดจ๋าง กวีง (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

วิพากษ์วิจารณ์อย่างเบาบางเคลือบแฝงอยู่บ้างถึงลักษณะนิสัยที่เลวร้ายของคนทั่วไป ในแงุ่มที่บุคคลนั้น ๆ กระทำความผิด หรือเกิดจากความเลินเล่อ ไม่ระมัดระวัง

2. เพื่อการวิพากษ์ศาสนา (phê bình tôn giáo) เรื่องตลกที่มีการกล่าวถึงความเสื่อมถอยและการปฏิบัติตนที่ไม่เหมาะสมของพระ หรือนักบวชในศาสนา ซึ่งเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวขานกันในหมู่ประชาชน

3. เพื่อการวิจารณ์โดยตรง (đả kích) เป็นเรื่องตลกที่เจาะจงกล่าวประณามจิตวิญญาณที่ชั่วร้าย หรือลักษณะนิสัยที่เลวร้ายของผู้มีอำนาจในสังคม คักดินา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องยั่วล้อ (truyện trào phúng)* มีเนื้อหาวิพากษ์กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง เจ้าของที่ดิน ผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน ครูประจำหมู่บ้าน พระ หมอผี ผู้มีอำนาจพิเศษ รวมถึงหมอยา

ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทสำคัญประการหนึ่งของนิทานมุขตลกเป็นการผ่อนคลายความกดดันจากกฎระเบียบของสังคมที่เกิดขึ้น ประชาชนไม่มีสิทธิในการแสดงออก วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ จึงต้องอาศัยพื้นที่ของนิทานในการแต่งเรื่องตลกเพื่อให้ประชาชนในสังคมนั้น ๆ ได้หัวเราะ และปลดปล่อยกับสภาวะความกดดันที่เกิดขึ้น

หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของเรื่องตลกดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนิทานชุดจ่าง กว้างมากที่สุดคือ เพื่อการวิจารณ์โดยตรง (đả kích) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิพากษ์ชนชั้นสูง ผู้มีอำนาจในระบบศักดินา รวมถึงพฤติกรรมของคนในสังคมที่เห็นว่าไม่เหมาะสม เช่น กลุ่มผู้ถือครองที่ดิน กลุ่มผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ทำให้นิทานชุดนี้ตอบสนองความประสงค์ของประชาชนที่จะสามารถวิพากษ์สังคมในแงุ่มของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

* ดัง ซา แซ็ง ได้อธิบายเรื่องยั่วล้อไว้ใน หนังสือประวัติวรรณคดีเวียดนาม กล่าวโดยสรุปว่า เรื่องตลกชาวบ้าน (truyện cười) แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ เรื่องตลก และ เรื่องเสียดสีซึ่ง เรื่องเสียดสีนั้น สามารถแบ่งประเภทย่อยได้เป็น เรื่องเสียดสีเพื่อน (truyện trào phúng bạn) เป็นการวิจารณ์พฤติกรรมด้านลบของบุคคลโดยทั่วไป และ เรื่องเสียดสีศัตรู (truyện trào phúng thù) เป็นเรื่องตลก สนุกสนานที่วิพากษ์ วิจารณ์ ต่อวาระระบบศักดินา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเจ้านาย และขุนนาง (Định Gia Khánh, Lịch sử văn học Việt Nam, pp. 205-207)

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

เสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นในนิทานตลกเจ้าปัญญา มักเกิดจากการใช้ภาษา การใช้ปฏิภาณไหวพริบเป็นสำคัญ และการกำหนดลักษณะที่ผิดแปลกไปกว่าปกติธรรมดา แต่มิใช่เป็นเสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นลอย ๆ อย่างไร้จุดหมาย แต่ทุกครั้งที่หัวเราะมักแฝงไว้ด้วยการเสียดสี ประชดประชัน วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชนชั้นศักดินา หรือ ชนชั้นที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป เสียงหัวเราะเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงชัยชนะในการล้มล้างอำนาจ แก่แค้นในสิ่งที่ประชาชนคับข้องใจ ซึ่งไม่สามารถพูดได้ หรือแสดงออกได้ แต่ระบายความ เก็บกดได้ผ่านเสียงหัวเราะ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน ซึ่ง **ไซมอน คริทช์ลีย์ (Simon Critchley)**⁶ ได้สรุปไว้ว่าแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายที่เกี่ยวกับอารมณ์ขันนั้น สามารถจัดกลุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. **แนวคิดเรื่องความเหนือกว่า (Superior theory)** แนวคิดนี้เห็นว่าคนเรามีอารมณ์ขันและหัวเราะเมื่อเราตระหนักอย่างฉับพลันว่าเราเหนือกว่าผู้อื่นที่เป็นเป้าของอารมณ์ขันและเสียงหัวเราะ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดในทางปรัชญาซึ่งมีความโดดเด่นตั้งแต่สมัยกรีกจนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18

2. **แนวคิดเรื่องการปลดปล่อย (Relief theory)** แนวคิดนี้มองว่าการหัวเราะคือการปลดปล่อยพลังงาน พลังงานที่ถูกปลดปล่อยมาพร้อมเสียงหัวเราะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน เพราะเป็นการใช้พลังงานซึ่งโดยปกติแล้วจะถูกใช้เพื่อเก็บหรือกดกิจกรรมของจิต แนวคิดนี้เริ่มก่อตัวในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดย **เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer)** และต่อมาได้รับการสานต่อโดย **ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)**

3. **แนวคิดเรื่องความไม่เข้ากัน (incongruity theory)** แนวคิดอธิบายว่าอารมณ์ขันคือผลของการรับรู้ความไม่เข้ากัน (incongruity) อารมณ์ขันเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ค้นพบความไม่เข้ากันระหว่างสิ่งที่เรารู้หรือคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องซ้ำซ้อน มุขตลก

⁶ Simon Critchley, *On Humor*, (London/New York: Routledge, 2002), pp. 2 - 3 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีมาสุข, "อารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย," *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย* 23, (ธันวาคม 2549), หน้า 86 - 143.

ฯลฯ ผู้เสนอแนวคิดนี้คือ ฟรานซิส ฮัทชีสัน (Francis Hutcheson) จากนั้นได้รับการพัฒนาต่อมาโดยนักวิชาการสาขาอื่น ๆ

ไกล์รุ่ง อามระดิษ⁷ ได้สรุปความไว้ว่าคำอธิบายในการวิเคราะห์อารมณ์ขันสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ คำอธิบายทางด้านปัญญา และคำอธิบายทางด้านอารมณ์ โดยคำอธิบายทางด้านปัญญามุ่งอธิบายปัจจัย หรือเหตุภายนอกที่ก่อให้เกิดความขบขัน ส่วนคำอธิบายด้านอารมณ์มุ่งอธิบายอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น

อารมณ์ขันที่พบในนิทานชุดจ่าง กวีจึงประกอบด้วย

1. ความเหนือกว่า และการทำให้ต่ำต้อยลง (superiority and degradation) เป็นความรู้สึกขบขันที่มีต่อบุคคลผู้มีความปิดปกติ ทั้งลักษณะนิสัย และสติปัญญา เช่นกลุ่มคนในชนชั้นสูง ไม่ว่าจะป็นเจ้านายตระกูลจิ่ง ขุนนาง กลุ่มผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น หรือแม้แต่เศรษฐกิจ ที่ส่วนมากแล้วจะต้องเสียรู้ให้กับกวีเป็นประจำ ทำให้ชาวบ้านผู้เป่ล่งเสียงหัวเราะออกมา นั้นอยู่ในสถานะที่เหนือกว่า สิ่งที่ขบขัน นำหัวเราะ (พฤติกรรมลักษณะนิสัย และความด้อยปัญญา) ทำให้กลุ่มคนชั้นสูงที่ถูกขบขันดังกล่าวข้างต้นกลับกลายมาเป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพที่ต่ำต้อยกว่า

2. การผ่อนคลายจากความตึงเครียดและการหลุดพ้นจากการบังคับกดดัน (relief of tension and release of inhibition) ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อกวีจัดทำทายกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นความเชื่อ อันได้ประพฤติ ปฏิบัติต่อเนื่องกันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการแก้บน หรือการหลีกหนีกฎเกณฑ์บางประการที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์

⁷ ไกล์รุ่ง อามระดิษ, "ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7," (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 6 - 10.

3.3 วาทกรรมเรื่องตลก

การศึกษา ภาษา อำนาจ และเสียงหัวเราะนั้น หลีกเลียงไม่ได้ที่จะต้องศึกษาผ่านชุด *วาทกรรม* (discourse) ซึ่ง มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926 – 1984) กล่าวถึงการใช้ คำว่า discourse ไว้ดังนี้

Instead of gradually reducing the rather fluctuating meaning of the word 'discourse,' I believe I have in fact added to its meanings: treating it sometimes as an individualizable group of statements, and sometimes as a regulated practice that accounts for a number of statements.⁸

ซารา มิลล์⁹ (Sara Mills) วิเคราะห์การให้ความหมายคำว่า discourse ของ ฟูโกต์ ไว้ว่า

...the widest one: 'the general domain of all statements;' that is, all utterances or texts which have meaning and which have some effects in the real world count as discourse...The second definition that he gives – 'an individualizable group of statements'...he is concerned to be able to identify discourse, that is groups of utterances which seem to be regulated in some way and which seem to have a coherence and a force to them in common. Within this definition, therefore, it would be possible to talk about a discourse of femininity, a discourse of imperialism...Foucault's third definition of

⁸ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, trans. A.M.Sheridan Smith, (London: Tavistock Publications, 1972), p.80.

⁹ Sara Mills, *Discourse*, (London & New York: Routledge, 2002), p. 7.

discourse is perhaps the one which has most resonance for many theorists: 'a regulated practice which accounts for a number of statements'..., he is interested less in the actual utterances/texts that are produced than in the rules and structures which produce particular utterances and texts.

จากข้อความข้างต้น ซารา มิลส์ แบ่งความหมายของคำว่า discourse ที่ ฟูโกต์ กล่าวถึงไว้ เป็น สามประเด็น โดยความหมายแรกนับว่าเป็นความหมายอย่างกว้างที่สุด หมายถึง ถ้อยคำ ข้อความ หรือตัวบทต่าง ๆ ความหมายที่สอง เป็นการใช้อ้างถึงกลุ่มของข้อความที่มีเอกภาพทางเนื้อหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีการสื่อเจตนาบางอย่างเหมือนกัน จนสามารถจะจัดกลุ่มเรียกชื่อและนับจำนวนได้ เช่น discourse of femininity, discourse of imperialism และความหมายที่สาม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือโครงสร้างใด ๆ ที่ทำให้ถ้อยคำ หรือตัวบทหนึ่ง ๆ ถูกผลิตออกมาอย่างนั้น ไม่เป็นอย่างอื่น ซึ่งความหมายสุดท้ายนี้อาจเป็นเสียงที่ก้องกังวานอยู่ในใจสำหรับนักทฤษฎีหลาย ๆ คน

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้กล่าวถึงการศึกษาวาทกรรม ตามที่ ฟูโกต์ กล่าวถึงไว้ว่า

เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมถึงระบบ และกระบวนการในการสร้าง การผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize)¹⁰

¹⁰ Michael Foucault, "The order of discourse," อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิชาฯ, 2545), หน้า 19 - 21.

ไชยรัตน์ เจริญสินโฬาร¹¹ ยังได้สรุปไว้ว่า วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (*discursive practices*) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย

จากความคิดข้างต้นเหล่านี้ ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานไว้ประการหนึ่งว่า นิทานชุดจ่าง กว๊ิง นี้ เป็นสนามของวาทกรรมที่กล่าวถึงกฎเกณฑ์ชุดหนึ่งทางสังคมด้วยความแตกต่างจากบรรทัดฐานเดิมที่เคยมีอยู่ การที่ประชาชนทั่วไปมักต้องตกอยู่ใต้อำนาจของชนชั้นปกครองหรือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่านั้น เป็นความเก็บกด คับข้องใจที่สั่งสมอยู่ การผลิตวาทกรรมชุดนี้ขึ้นมาในรูปแบบของนิทาน นอกจากจะเป็นการระบายความเก็บกด คับข้องใจแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นวาทกรรมชุดหนึ่งที่ประชาชนดำรงความเหนือกว่า หรือความเป็นเจ้าในสังคมขณะนั้น แม้กระทั่งการละเมิดกฎเกณฑ์ ข้อห้าม เงื่อนไขต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งจัดได้ว่าเป็น “วาทกรรมเรื่องตลก” โดยเน้นมิติทางสังคม หรือปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเรื่องตลก เช่น กฎเกณฑ์หรือวิถีปฏิบัติทางสังคม ความคิดความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการสร้างเรื่องตลก อันเป็นการดำเนินตามหมายที่สาม ของฟูโกต์ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว โดยการศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้ นอกเหนือจากการวิเคราะห์นิทานตลกของชาวเวียดนามแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงคู่กรณี และกลวิธีการสร้างความตลกขบขันในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนได้ระบายความเก็บกด และมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าตน

3.4 นิทานชุดจ่าง กว๊ิง ในฐานะวาทกรรมเรื่องตลก

จากแนวความคิดเรื่องนิทานตลก และวาทกรรมที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถทำให้สรุปได้ว่า เรื่องตลกเป็นรูปแบบหนึ่งของวาทกรรม และในขณะเดียวกัน เรื่องตลกเป็นการสร้างวาทกรรมของประชาชน ซึ่งวาทกรรมชุดนี้มีประชาชนเป็นฝ่ายต้านอำนาจ นิทานชุดจ่าง กว๊ิง ก็เป็นเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์คู่กรณีกลุ่มต่าง ๆ ในนิทานชุดนี้

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 - 21.

3.4.1 คู่กรณีในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง

คู่กรณี ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งใช้เพื่อหมายถึง กลุ่มบุคคลที่ประชาชนจัดให้อยู่ในฝ่ายตรงข้าม และมักถูกหัวเราะเยาะเมื่อจบเรื่องนั้น ๆ ในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง มีกลุ่มคู่กรณีหลากหลายที่มีบทบาทอยู่ในสังคม ประกอบด้วย

3.4.1.1 *กษัตริย์ราชวงศ์เล* ได้แก่เรื่อง *แพะตัวผู้ท้อง* (Dê đực chứa) ลูกท้ออายุยืน (Quả đào trường thọ) ซ่อนหัว ไผ่ล่หาง (Giấu đầu hỏ đuôi) ขโมยแมว กษัตริย์ (Ăn trộm mèo vua) บ่าว ถายตัวดี (ซัวร้าย) (Tiên sư thắng Bảo Thái) ภาพของกษัตริย์ที่ปรากฏผ่านเรื่องจ่าง กว๊ิงนี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์เลตอนปลาย* ซึ่งเป็นยุคร่วมสมัยกับที่กว๊ิงมีชีวิตอยู่ และรับราชการในราชสำนัก หลาย ๆ ครั้ง กษัตริย์ต้องเสียหน้า เสียรู้ ให้กับกลอุบายต่าง ๆ ของกว๊ิงโดยที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ในเรื่องเหล่านี้ มักแฝงไว้ด้วยชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่กษัตริย์ไม่ได้รับรู้ถึงความขัดสนยากจน ยากแค้นที่ประชาชนต้องประสบ เช่น เรื่อง *ขโมยแมว* กษัตริย์ เป็นการแสดงนัยยะบางประการให้กษัตริย์ได้ตระหนักถึงความเดือดร้อน ขัดสน ยากแค้น ของประชาชน ซึ่งกษัตริย์ลืม หรือมองข้ามไป แต่กลับไปเลี้ยงแมวอย่างอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีคุณค่าอย่างมากถ้านำไปช่วยเหลือประชาชน

3.4.1.2 *เจ้านายตระกูลจิ้ง* ได้แก่เรื่อง *เจ้านายกับขุนนางต่างก็เป็นใบ้* (Trên câm điếc, dưới cũng câm điếc) แข่งขันจัดสำหรับผลไม้ (Thi mâm ngũ quả) รักษาโรคให้เจ้าหญิง (Chữa bệnh cho quậ chúa) บทกลอนฉลองชัยของเจ้านาย (Mừng Chúa thắng trận) พิธีบูชาดวงดาว (Lễ tế sao) หุยก (Ngọc Người) เตะผักตบ (Đá Bèo) หญิงมีครรภ์ (Thắng ngoài...Thắng trong) เจ้านายบรรทมกลางวัน (Chúa ngủ ngày) กินหินดัม (Mầm đá) สลับจดหมาย ช่วยเพื่อนพ้นภัย เขียนจดหมายที่น่ายินดี ทำให้เจ้านายกริ้ว (Đánh tráo thư, cứu bạn khỏi nguy, thảo thơ mừng, kháy Chúa tại trận) ปลูกที่บ้าน (Cây nhà lá vườn) จ่างตาย เจ้านายก็สวรรคต (Trạng chết chúa cũng băng hà) เจ้านายตระกูลจิ้ง ในฐานะที่เป็น

* ราชวงศ์เล ปกครองเวียดนามเวียดนาม 2 ช่วง ได้แก่ ราชวงศ์เลตอนต้น (ปี 1428 - 1527) โดยมี กษัตริย์ เล ท้าย โต (หรือ เล เลย์) เป็นปฐมวงศ์ และราชวงศ์เลตอนปลาย (ปี 1533 - 1789) ด้วยการสนับสนุนจากขุนนางตระกูลจิ้ง ขุนนางตระกูลจิ้งจึงเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีอำนาจในยุคสมัยนี้

ผู้สนับสนุนการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์เล จึงเป็นผู้ปกครองกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจมาก และเอาใจเอาเปรียบประชาชน ในนิทานกลุ่มนี้กล่าวถึง การทำให้ขุนนางผู้ถือว่าเป็นชนชั้นปกครองรู้สึกอับอาย และเสียหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้านายตระกูลจึงผู้ที่ใช้ชีวิตท่ามกลางความเสเพล ฟุ่มเฟือย ไม่สนใจในกิจการบ้านเมือง ใช้อำนาจที่มีตามอำเภอใจ เช่น เรื่อง *ปลุกที่บ้าน* ที่สั่งให้ทหารไปถ่ายอุจจาระที่บ้านของกวี้ง โดยไม่มีเหตุผล เป็นเพียงการแก้แค้นที่ตนเสียหน้า และพ่ายแพ้กวี้งหลายครั้ง แต่กระนั้นทุกคนต้องปฏิบัติตามเพราะเป็นคำสั่งของเจ้านาย ไม่สามารถขัดคำสั่งได้ รวมถึง เรื่อง *จ่างตาย* *เจ้านายก็สวรรคต* แม้กวี้งจะรู้ว่สิ่งที่ตนจะต้องกินนั้นมียาพิษ แต่ก็ต้องกินด้วยเพราะเป็นคำสั่งอีกเช่นกัน ไม่สามารถปฏิเสธได้ อำนาจที่มีอยู่มากมายเช่นนี้ ทำให้เจ้านายตระกูลจึง ลุ่มหลงในอำนาจ และใช้อำนาจในทางที่ผิด ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนอีกประการหนึ่ง

3.4.1.3 ขุนนาง ได้แก่เรื่อง *ฟ้าให้ท่านตุ่ กιάต มาเกิด* (Trời sinh ông Tú Cát) เก็บขานหมาก (Nhặt bã trầu) แอบดูบ้านขุนนาง (Dòm nhà quan bảng) คำร้องเรื่องโคตาย (Đơn trình bò chết của cô gái kẻ nghi) แก่ลิ่งขุนนาง (Lõm quan thị) แก่ลิ่งขุนนาง (อีกครั้ง) (Lại lõm quan thị) กระจดาษเหลือवादช้าง (Thừa giấý vẽ voi) เหมินจนทนไม่ได้ (Thối không ngửi được) หนังสือดี (Sách quý) ชนไก่ (Chọi gà) ภายในราชสำนักขณะนั้น มีการแบ่งแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า แต่ละคนต่างก็มุ่งหาประโยชน์ใส่ตน ไม่สนใจกิจการบ้านเมือง เกิดการแก่งแย่งชิงดีในราชสำนัก ซึ่งพวกขุนนาง ชั้นที่และพวกที่เป็นคนโปรดปรานมีบทบาทสำคัญมาก ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการบริหารมากขึ้น ข้าราชการที่ชื่อตรงถูกลดจำนวนลง ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง การปกครองครั้งใหญ่ กลุ่มชั้นที่จึงเป็นขุนนางอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกนำมาล้อเลียนในนิทานเรื่อง *ชนไก่* รวมถึงการแสดงให้เห็นภาพของขุนนางที่ไร้ความสามารถ พ่ายแพ้กวี้งในหลายกรณี ตั้งแต่ครั้งกวี้งยังเป็นเด็ก เมื่อกวี้งได้รับการศึกษา แม้กระทั่งเมื่อกวี้งเข้ารับราชการด้วยกัน

3.4.1.4 *สิ่งศักดิ์สิทธิ์* ได้แก่เรื่อง *เซาที่นาของเจ้าแม่เหลียว* (Cấy rē ruộng) ยืมเงินเจ้าแม่ (Bà Chúa Liễu) ตอบแทนบุญคุณเจ้าแม่เหลียว (Vay tiền Chúa Trả ơn Bà Chúa Liễu) พิธีบ่าบอแก่บนเจ้าแม่เหลียว (Lễ Chúa Liễu ba bò) กินไข่สองฟอง (Xoi hai trứng) แก่บนเทพประจำหมู่บ้าน (Trả lễ thành hoàng) นางเบงหมดความศักดิ์สิทธิ์ (Bà Banh mất thiêng) พระพุทธรูปเมา (Phật say) กวี้ง ล้อเล่น

และทำทาบกับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ แต่มิได้หมายความว่า เขาไม่เคารพ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น แต่เป็นการสะท้อนความคิด ความรู้สึกในใจของกวี จึงเกี่ยวกับการต่อต้านอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ ไม่มีตัวตน แต่กระนั้น เขาก็ยังคงต้องตกอยู่ในวัฒนธรรมความเชื่อเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยังคงต้องใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งทางใจ ยามอัปจนหนทาง หรือเมื่อต้องการขวัญ กำลังใจ ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่น่ากล่าวถึงในเนื้อหาเรื่องกลุ่มนี้ คือ การบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยต้องจัดเตรียมสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรารภ ท่อมกลางความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น อดอยากของประชาชน

3.4.1.5. ขุนนางจีน ได้แก่เรื่อง เรื่องของจาง กวี่ และ นางถิ เตียม อีกเรื่อง (Lại truyện Trạng Quỳnh, Thị Điểm) จองหง (Bệnh sĩ) แข่งวาดรูป (Thì vẽ) ขนควาย (Chọi trâu) มีเพียงวิธีเดียว (Chỉ có một cách) ภาพยักลอง กลอนฟ้า (Thơ trống, vãn thiên) เจ้าบ้านก่อนแขกที่หลัง (Tiên chủ hậu khách) งานเลี้ยงขุนนางจีน (Đãi tiệc quan tâu) เนื้อหาของเรื่องในกลุ่มนี้มักเป็นการใช้ปัญญา เล่ห์เหลี่ยม กลอุบายที่หลากหลายของ กวี ต่อกับอุปนิสัยต่าง ๆ ที่จินตนาการดัดแปลงให้กวีจินตนาการ ในนิทานแสดงน้ำเสียงของเรื่องว่า จีน เป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ และปกครองเวียดนาม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามเหนือ) มาเป็นเวลานาน ต้องเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ และมีอำนาจเหนือกว่าเวียดนามเสมอไป แต่ กวี เป็นตัวแทนของประเทศเวียดนามที่แสดงศักยภาพให้จีนรับรู้ว่าเวียดนามก็สามารถมีชัยชนะเหนือจีนได้เช่นกัน ขุนนางของจีนทั้งที่เดินทางมาเวียดนาม หรือที่จีนเอง ต่างก็ต้องยอมรับในความเก่งกาจของกวี และยอมรับประเทศเวียดนามไปด้วยในที่ ชัยชนะของกวีจึงเป็นภาพแทนแห่งชัยชนะของประเทศเวียดนามที่มีต่อประเทศจีน

3.4.1.6. อื่น ๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน ได้แก่ อยากรมีหน้ามีตา (Ông nọ bà kia) ผู้ใหญ่บ้าน กินยาพิษ (Ăn...thuốc độc) แก่งหัวหน้าหมู่บ้าน (Mèo trảy Kinh) เศรษฐีในหมู่บ้าน ตากหนังสือ (Phơi sách) ผู้ครอบครองที่ดิน แก่งสาวปากจัด (Xỏ gái chanh chua) คนกลุ่มนี้มีลักษณะร่วมกันประการหนึ่งที่แสดงไว้ในเนื้อเรื่องของนิทานคือ เป็นกลุ่มคนที่มีฐานะร่ำรวย และมีอภิสิทธิ์เหนือชาวบ้านทั่วไป แต่ไม่ใส่ใจการศึกษาเล่าเรียน จึงถูกนำมาล้อเลียน และเป็นที่ตลกขบขันของชาวบ้านในความด้อยปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง อยากรมีหน้ามีตา และ เรื่องตากหนังสือ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คนกลุ่มนี้ด้อยเรื่องการศึกษาหาความรู้ แต่อยากเข้ามาร่วมอยู่ใน

กลุ่มปัญญาชน รวมถึงการเข้าสู่ระบบราชการ ที่จะทำให้ตนมีเกียรติ และศักดิ์ศรีที่สูงส่งกว่าเดิม

จากการแบ่งกลุ่มข้างต้น กลุ่มบุคคลที่กล่าวถึงมากที่สุดได้แก่ กลุ่มเจ้านายตระกูลจิง ซึ่งมีมากกว่ากลุ่มกษัตริย์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเพราะการบริหารประเทศในยุคสมัยศตวรรษที่ 17 - 18 ในประเทศเวียดนามนั้น มีกษัตริย์เป็นประมุข แต่ผู้ปฏิบัติราชการอย่างใกล้ชิดกับประชาชนนั้นคือ ขุนนางตระกูลจิง อาจเรียกได้ว่าเป็นฝ่ายปฏิบัติ และออกคำสั่งแก่ขุนนางชั้นผู้น้อยอีกชั้นหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้ กลุ่มขุนนางคือกลุ่มบุคคลที่กล่าวถึงในอันดับรองลงมา อันเป็นคำอธิบายที่ชัดเจนเพื่อยืนยันว่า จุดมุ่งหมายของนิทานชุดจาง กวี่งนี้ มุ่งจะต่อสู้กับระบบศักดินา ตั้งแต่ผู้มีอำนาจสูงสุดเรื่อยลงมา แต่ด้วยประชาชนมีข้อจำกัดหลายประการที่ไม่สามารถตอบโต้กับอำนาจเหล่านี้ได้ จึงต้องใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในนิทานแต่ละเรื่องเป็นอาวุธสำคัญในการโต้ตอบกับอำนาจนั้น ๆ ซึ่งมีกวี่ง เป็นตัวแทนของประชาชน ถึงแม้ว่า กวี่ง จะมีสถานภาพเป็นขุนนางผู้หนึ่งในระบบศักดินาก็ตาม แต่เขานั้นเกิดมาในชนชั้นชาวนา (ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไปในบทที่ 4) ทำให้เขาซึมซาบ รับรู้ และเข้าถึงวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างชัดเจน กวี่งต่อสู้กับอำนาจที่เหนือกว่าตนอย่างไม่กลัวเกรง โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้นั้นจะมีอำนาจเหนือกว่าตน หรือเป็นใคร อยู่ในชนชั้นใด เรื่องราวการต่อสู้ของกวี่งสิ้นสุดลงเมื่อเขาเสียชีวิต แต่แม้กระนั้น การตายของเขา ก็เป็นเหตุนำมาซึ่งการตายของขุนนางตระกูลจิงผู้หนึ่งเช่นกัน การต่อสู้กับชนชั้นที่สูงกว่าอย่างเข้มข้นเหล่านี้ ยังทำให้เห็นว่า แง่มุมหนึ่งที่ทำให้เกิดเสียงหัวเราะของชาวเวียดนามในยุคสมัยนั้น คือ เสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของนิทานแต่ละเรื่อง เปรียบได้กับชัยชนะของฝ่ายประชาชนที่มีต่อกลุ่มคนผู้มีอำนาจในการปกครอง ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงกลุ่มผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ผู้ปกครองระดับท้องถิ่น ผู้ถือครองที่ดิน หรือแม้แต่กลุ่มเศรษฐีผู้มั่งคั่ง อันได้แสดงผ่านเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ในนิทานชุดจาง กวี่ง

เสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นนี้ มีสาเหตุมาจากคนในชนชั้นปกครองภายใต้ระบบศักดินาจำนวนมากมีพฤติกรรมที่เลวร้าย เป็นยุคตกต่ำของระบบศักดินา การต่อต้านอำนาจการปกครองจึงเกิดขึ้นภายในใจของประชาชน อาจเป็นข้อเสนอนี้เพื่อแก้ไขปัญหาบางประการ อันมีมุมมองสะท้อนมาจากประชาชน หรือแม้แต่ความต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาวะทางสังคม

ที่ประสบอยู่ในขณะนั้น เสียงหัวเราะ (เยาะ) ด้วยความตลกขบขัน ของประชาชนจึงเป็นการ ทำทนายอำนาจชนชั้นปกครองดังกล่าว

กลุ่มคูกรณีอีกกลุ่มหนึ่งที่แตกต่างไปกว่าคูกรณีกลุ่มอื่นคือ กลุ่มขุนนางจีน หากเปรียบเทียบด้วยอัตราส่วนแล้ว กลุ่มนี้จัดเป็นคูกรณีที่กล่าวถึงมากเป็นอันดับ 3 รองจาก เจ้านายตระกูลจิ้ง และขุนนาง ในราชสำนักเวียดนาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นได้ว่า ใน เบื้องลึกของคนเวียดนามนั้น หากเมื่อไรที่มีโอกาสตอบโต้ ต่อด้านอำนาจของจักรวรรดิจีน ที่ เคยเข้ามาปกครองเวียดนามอยู่เป็นเวลานานนั้นพวกเขาจะใช้ส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์มา ประยุกต์ให้เห็นว่า ประเทศเวียดนามของพวกเขานั้นมิได้เป็นเพียงฝ่ายที่ตกอยู่ภายใต้การ ปกครอง หรือจัดเป็นเมืองขึ้นของประเทศจีนแต่เพียงฝ่ายเดียว การตอบโต้กับประเทศเจ้า อาณานิคมด้วยชัยชนะที่ กว๊ิง ได้รับมานั้น เป็นวาทกรรมต่อด้าน ทำทนายจีน กล่าวคือ เนื้อเรื่องในนิทานแสดงให้เห็นว่าเวียดนามก็มีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะเหนือประเทศจีนบ้าง เช่นกัน กรณีนี้นิทานตลกจึงเป็นวาทกรรมที่ประชาชนสร้างขึ้นเพื่อระบายความกดดัน ภายในใจที่ต่อปมประเด็นปัญหาที่เวียดนามเคยพ่ายแพ้ และตกอยู่ภายใต้การปกครองของ ประเทศจีน กว๊ิง จึงเป็นภาพแทนของประเทศเวียดนามที่มีชัยชนะเหนือประเทศจีน

คูกรณีในมุขตลกจึงแฝงการบอกเล่าโครงสร้างของชนชั้นในสังคม และความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในเหตุการณ์ต่าง ๆ มักจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่พอใจระหว่าง ผู้มีอำนาจกับผู้อยู่ใต้อำนาจในสังคม ในกรณีของนิทานชุดจ่าง กว๊ิง เป็นการที่คนจน หรือ ผู้ด้อยโอกาสในสังคม นำคนในกลุ่มขุนนาง ชนชั้นปกครอง ผู้มีอิทธิพล ซึ่งปกติแล้วจัดได้ว่า คนกลุ่มดังกล่าวนี้มีสถานะที่สูงกว่า ให้มีบุคลิกที่ชวนหัว ในวาทกรรมเรื่องตลกเหล่านี้จึง เปรียบเสมือนการพลิกภาพลักษณะของชนชั้นปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ ขุนนางตระกูลจิ้ง ขุนนางจีน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงกลุ่มผู้ร่ำรวย ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ให้ตกอยู่ในสถานะด้อย อำนาจกว่าประชาชนทั่วไป ซึ่งจะกลับกลายเป็นผู้ที่มีสถานะเหนือกว่า ได้หัวเราะ ขบขันกับ พฤติกรรมของคนกลุ่มดังกล่าวที่เป็นคูกรณีได้อย่างสนุกสนาน

2.4.2 เสียงหัวเราะของชาวเวียดนาม

เสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นกับคู่กรณีที่มีมักเป็นคนในกลุ่มคู่ตรงข้ามกับประชาชนทั่วไปนั้น เกิดจากการอยู่ในภาวะที่ "เหนือกว่า" ของประชาชนทั่วไป ดังที่ โทมัส ฮ็อบส์¹² (Thomas Hobbes) กล่าวไว้ว่า *"The passion of laughter is nothing else but a sudden glory arising from a sudden conception of some eminency in ourselves by comparison with the infirmity of other"* มนุษย์จะรู้สึกขำในความด้อยกว่าของผู้อื่น หรือขำต่อเมื่อเราเป็นฝ่ายที่เหนือกว่า ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ อเล็กซานเดอร์ เบิน¹³ (Alexander Bain) กล่าวว่า *"Not in physical effects alone, but in everything where a man can achieve a stroke of superiority, in surpassing or discomforting a rival is the disposition to laughter apparent"* หมายถึง มิใช่เพียงพลังกำลังทางกายเท่านั้นที่มนุษย์ประสงค์จะมีชัยเหนือศัตรู แต่รวมถึงการทำให้เขาด้อยกว่าและกระอักกระอ่วนด้วยเสียงหัวเราะ รวมถึง อาร์เธอร์ เบอเกอร์¹⁴ (Arthur Berger) ได้กล่าวถึงอารมณ์ขันที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจและอุดมการณ์ว่า *"Humor can be a subtle and powerful means of social control by dominant elements in society. And it is, at the same time, a force for resistance by subordinate elements in society"* อารมณ์ขัน อาจเป็นเครื่องมืออันแยบยลและทรงพลังของผู้มีอำนาจในการควบคุมผู้อยู่ใต้อำนาจ ในเวลาเดียวกัน มันก็อาจเป็นพลังอย่างหนึ่งสำหรับผู้ด้อยอำนาจในการต่อต้านหรือตอบโต้ผู้มีอำนาจได้

ในเนื้อหาของนิทานชุดจ่าง กวี่ง เป็นวาทกรรมที่ผู้แต่ง / ผู้เล่า กำหนดให้กวี่ง ทำให้คู่กรณีอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าตน และปิดฉากในแต่ละเรื่องด้วยเสียงหัวเราะแห่งชัยชนะ ซึ่งเสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นจาก ผู้อ่าน / ผู้ฟัง นั้น เป็นเสียงหนึ่งที่เราเห็นด้วยกับการตอบโต้กลุ่มคนผู้มีอำนาจเหนือกว่าตนได้อย่างสนุกสนาน

¹² Thomas Hobbes, *Leviathan*, (London: Crooke. Facsimile edition. Oxford: Clarendon Press, 1909), p. 51.

¹³ Alexander Bain, *The Emotions and the will*, (London: Longmans, Green, and Co., 1865), p. 120.

¹⁴ Arthur Asa Berger, *An Anatomy of Humor*, (New Brunswick, NJ, U.S.A.: Transaction Publishers, 1993), p. 2.

กลวิธีในการกำเนิดเสียงหัวเราะเหล่านี้ หวู หง็อก แซ็ง (Vũ Ngọc Khánh)¹⁵ กล่าวว่า เรื่องตลกในประเทศเวียดนามเกิดจากกลวิธี 3 ประการคือ ความตลกขบขันที่เกิดจากการใช้ภาษา การใช้หลักตรรกะ และการสร้างบุคลิกที่ผิดแปลกกว่าปกติ ส่วน ดิ่ง ซา แซ็ง Đĩnh Gia Khánh¹⁶ ระบุว่า ศิลปะแห่งความตลกขบขันนั้นเกิดจาก คำพูด (lời nói) พฤติกรรม (cử chỉ) สถานการณ์ (hoàn cảnh) บุคลิกลักษณะนิสัย (tính cách) นักคิดชนวิหยาทั้งสองท่าน ได้กล่าวถึงกลวิธีการสร้าง ความตลกขบขันในนิทานตลกไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเด็นสำคัญที่ตัวเอกในนิทานตลก ทำให้คู่กรณีดูด้อยกว่า และมีท่าทีที่น่าขบขันหัวเราะ (เยาะ) เกิดจากการใช้ภาษาที่ชาญฉลาด เข้าใจภาษาในทุกความหมาย นำมาใช้ในวิธีการต่าง ๆ อย่างได้ผล มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเผชิญกับสถานการณ์คับขัน อีกทั้งการกำหนดให้คู่กรณีของตัวเอกมีบุคลิกภาพที่ผิดแปลกกว่าปกติในแนวทางขบขัน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์กลวิธีการสร้าง ความตลกขบขันในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง ตามแนวทางข้างต้น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 วิธีใหญ่ ๆ คือ การใช้ภาษา การใช้ไหวพริบ และ การสร้างบุคลิกที่ขบขันหัว

3.4.2.1 เสียงหัวเราะที่เกิดจากการใช้ภาษา

3.4.2.1.1 การเล่นคำกับความหมาย ในนิทานชุดจ่าง กว๊ิง พบการเลือกใช้คำที่มีเล่นกับความหมายในลักษณะดังต่อไปนี้

3.4.2.1.1.1 การใช้คำหลากหลายความหมาย ผู้แต่งเลือกใช้คำศัพท์ที่สามารถสื่อความหมายได้หลายอย่างมาอยู่ในตำแหน่งที่สามารถแปลเป็นอีกความหมายหนึ่ง อันนำมาซึ่งความตลกขบขันได้ เช่น เรื่อง พิธิบาบ่อ แก้มบนเจ้าแม่เหลียว (Lễ Chóa Liêu ba bò)¹⁷ กว๊ิง ไปอธิษฐานขอให้เจ้าแม่เหลียวช่วยให้ภรรยาและลูกของตนหายป่วย เพราะเขาเชื่อว่าการป่วยครั้งนี้เป็นเพราะคราวก่อนเขาใช้วัวแม่ลูก 2 ตัวแก้มบนเจ้าแม่ แต่ในที่สุด เจ้าแม่ไม่ได้วัวสักตัว (เรื่องตอบแทนบุญคุณเจ้าแม่เหลียว) ครั้งนี้เขาขนบานว่า หากภรรยาและลูกของเขาหายป่วยเป็นปกติ เขาจะมาแก้มบนอย่างไม่ใช่เล่นให้เหลียว

¹⁵ Vũ Ngọc Khánh, *Hành Trình vào xứ sở cười*, (Đà Nẵng : NXB Giáo Dục, 2003), trang 29-53.

¹⁶ Đĩnh Gia Khánh, *Lịch sử văn học Việt Nam*, trang 227-234.

¹⁷ Nguyễn Trường, *Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười*, (Thanh Niên ; NXB Thanh Niên, 2004), trang 31-34.

เช่นเดิม ...chỉ tha cho vợ con em, em xin lễ chị ba bò *เจ้าแม่ยกโทษให้ลูกและเมียของผม ผมจะแก้บนเจ้าแม่ด้วย “บา บ่อ”* เมื่อภรรยาและลูกของเขาหายป่วยแล้ว กวีจึงไปแก้บน

- Chị đã phù hộ cho vợ con em khỏi, em xin lễ chị đủ “ba bò” ở ngoài sân, như em đã khấn bừa trước,...

Nói rồi Quỳnh quay lưng lừ đừ trở ra, bò đủ ba vòng ngoài sân đến. Bò xong, Quỳnh phủ tay, đứng dậy ngoảnh mặt vào đền cười lớn.

เจ้าแม่ช่วยให้ภรรยาและลูกของผมหายป่วย ผมขอแก้บนด้วย “บา บ่อ” ณ สนามข้างนอก ดังที่ได้อธิษฐานไว้ครั้งก่อน...

พูดจบ กวีงเดินหันหลังออกไปข้างนอก แล้วคลานรอบสนามครบ 3 รอบ กวีงปิดฝุ่นที่มือ ลุกขึ้นแล้วหันหน้าเข้าศาลเจ้าหัวเราะเสียงดัง

บ่อ ในที่นี้ มี 2 ความหมาย คือ *ควาย* และ *คลาน* ในความเข้าใจของเจ้าแม่เหยียนนั้น คิดว่า กวีงจะนำควายสามตัวมาเป็นเครื่องแก้บน ส่วนกวีง ตั้งใจจะใช้อีกความหมายหนึ่งนั้นเป็นทางออกที่จะทำให้ตนเองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาของมาแก้บนเจ้าแม่ ด้วยการคลานสามรอบ

เรื่อง *อยากมีหน้ามีตา (Ông nọ bà kia)*¹⁸ เนื้อเรื่องกล่าวถึงกลุ่มลูกผู้นำหมู่บ้านต้องการอยากมีหน้ามีตา เป็นใหญ่เป็นโต ด้วยการเข้ารับราชการ จึงต้องการให้กวีงใช้เส้นสายเพื่อให้พวกตนได้เข้ารับราชการ กวีง จึงออกอุบาย เพื่อสั่งสอนกลุ่มคนเหล่านี้ว่า เย็นนี้ให้เตรียมตัวไปกินเหล้า กินข้าวที่บ้านของเขา ลูกผู้นำเหล่านี้ดีใจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวกับภรรยาของตนว่าให้เตรียมตัวเป็นภรรยาของคนผู้มีหน้ามีตา *muốn sướng đời ông nọ bà kia thì tập làm bà lớn đi! Dịp may nghìn năm có một đấy, bà nó ạ !*

¹⁸ Ibid., pp. 32-34.

ต้องการมีความสุขกับการมีหน้ามีตาก็ต้องฝึกวางตัวเป็นคุณนาย โอกาสดีเช่นนี้ หนึ่งพันปีมีครั้งเดียวนะคุณนายจ๋า หลังจากกินเหล้าเมา กวีงพาสามีของแต่ละบ้านไปส่งด้วยการใช้ผ้าห่มคลุมหน้าไป ภรรยาออกมารับสามีโดยไม่ทันสังเกต แต่เมื่อตื่นเช้าขึ้นมาจึงพบว่า คนที่ตนนอนอยู่ด้วยทั้งคืนนั้น หาใช่สามีของตนไม่ กวีง เรียกวิธีการนี้ว่า อง เหนาะ บ่า เกีย Ông nọ bà kia โดยใช้ความหมายตรงว่า ชายคนนั้น หญิงคนนี้ ซึ่งลูกผู้นำหมู่บ้านเพิ่งจะเข้าใจความหมายของวลีนี้เมื่อพวกเขาตื่นเช้าขึ้นมานั่นเอง

Tưởng ông nọ bà kia là thế nào, té ra là nó...nó thế này! Tại mình chứ còn dám oán trách ai. Thôi, thôi, xin cách đến già. Chẳng ông nọ bà kia thì đừng!

คิดว่า “องเหนาะบ่าเกีย” คืออะไร กลายเป็นเขา เขาเป็นเช่นนี้ ทำไมเราจึงไม่กล้าโกรธใคร พอเถอะ พอเถอะ ขอให้หยุดเพียงเท่านี้ ไม่เว้นแม้แต่ชายคนนั้น หญิงคนนี้ ก็ขอให้เป็นความลับ

การส่งสามีกลับไปให้ภรรยาที่ผิดฝาผิดตัวเช่นนี้ ทำให้กลุ่มลูกผู้นำหมู่บ้านอับอายเป็นอย่างยิ่ง และสำนึกได้ว่า การเข้ารับราชการ หรือมีหน้ามีตาในสังคมนั้นควรได้มาจากความสามารถของตนเอง มิใช่รอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ของเวียดนามในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น กล่าวกันว่า เป็นยุคที่บรรดาขุนนาง ข้าราชการต่างใช้เส้นสาย และนำตำแหน่งทางราชการออกขายเพื่อรับสินบน¹⁹

เรื่อง มีเพียงวิถีเดียว (Chỉ có một cách)²⁰ ทูตจากเมืองจีน มีขวดบรรจุน้ำอยู่ภายใน แต่ไม่มีฝาขวดสำหรับเปิดหรือปิดขวดมาถวายกษัตริย์เวียดนาม ทูตกล่าวทำ

¹⁹ เหงียน คัก เวียน, แปลโดย เพ็ชร สุมิตร เวียดนามประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร, หน้า 94-95.

²⁰ Nguyễn Trường, *Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười*, (Thanh Niên: NXB Thanh Niên, 2004), trang 105-107.

ทลายให้เอาน้ำในขวดนั้นออกมาให้ได้ ทั้งยังขู่ว่า ให้ทำวิธีใดก็ได้เพื่อให้ได้น้ำออกมา ถ้าทำไม่ได้พวกเราจะยัดน้ำเหล่านี้ กษัตริย์เรียกให้ก๊วงเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ ก๊วงกล่าวว่า

- Vậy thì chẳng có gì là khó : Muốn lấy được “nước” thì chỉ có một cách, mà cách này thì thiệt hại thuộc về phía các ông.

- Cách gì ?

- “Đánh” Tôi nhắc lại, các ông thiệt đấy! Đánh!

-ไม่เห็นจะมีอะไรยาก : อยากรได้ “ประเทศ” ก็มีเพียงวิธีเดียว ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่ความเสียหายจะตกแก่ฝ่ายท่านทั้งหลาย (ทูตจีน)

- วิธีอะไร

- “ตี” ผมจะพูดซ้ำอีกที พวกท่านได้ยินชัذن่ะ “ตี”

การใช้คำว่า “น้ำ” nước สามารถแปลได้ 2 ความหมายคือ น้ำ และ ประเทศ ในที่นี้ทูตจีนแม้จะถือขวดน้ำมา แต่หมายความถึงประเทศเวียดนามนั่นเอง ส่วนคำว่า “ตี” đánh ก็มีความหมายทั้ง ตี ทูบ ต่อสู้ ความหมายของคำนี้ที่ก๊วงใช้ตอบโต้กับทูตจีน นั้นก็มีได้หมายความว่า ตี หรือ ทูบ ขวดน้ำให้แตก แต่หมายถึง การต่อสู้เพื่อแย่งชิงประเทศเวียดนาม

เรื่อง เจ้านายกับขุนนางต่างก็เป็นไป (Trên câm điếc, dưới cũng câm điếc)²¹ เมื่อ ก๊วง อายุ 15 ปี เขาได้เข้าสอบวัดความรู้ด้วยการสนับสนุนจากชาวบ้าน แต่เขาไม่ได้คาดหวังว่าตนจะสอบผ่านเพียงแค่ต้องการไปทดลองสนามสอบเท่านั้น ก๊วง ได้แต่งกลอนในข้อสอบว่า

²¹ Ibid., pp. 42-44.

Quan tặc cổ, dân tặc cổ, đái hàm quan Nghiêu
Thuấn chi dân

ขุนนางปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ ประชาชนก็
ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องจากขุนนาง
สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ จึงทำให้พลสกนิกรมีความเป็นอยู่
เหมือนสมัยจักรพรรดิเยิว ถวน

และอีกประโยคหนึ่งคือ

Thương ung tai, hạ ung tai, ý đầu lai Đường Ngu
chi đứ

เหล่าบุคคลระดับสูงก็รู้สึกดีใจ ประชาชนทั่วไปก็รู้สึกดีใจ และ
ต้องพึงพิงขุนนางและจักรพรรดิเหมือนสมัยเดิม งู

เมื่อแปลตามความหมายของภาษาฮาน * (Hán) แล้ว จะได้ความหมายอีกประการหนึ่งคือ²²

ประโยค Quan tặc cổ, dân tặc cổ หมายถึง Trên cũng căm, dưới cũng
căm ขุนนางและประชาชนต่างก็เป็นไป

đái hàm quan Nghiêu Thuấn chi dân หมายถึง đái vào hàm
bọn quan, lại dám bảo rằng dân chúng đang được sống thời Nghiêu
Thuấn บั๊สสวอะเข้าปากขุนนางและประชาชน เหมือนกำลังอยู่ในยุคกษัตริย์เยิว ถวน

Thương ung tai, hạ ung tai หมายถึง Đứa trên thối tai, đứa
dưới cũng thối tai ชนชั้นบน (เจ้านาย และขุนนาง) หูหนวก ชนชั้นล่าง (ประชาชน) ก็หู
หนวก

* ภาษาฮาน คือภาษาจีน ใช้อู่ในประเทศเวียดนามครั้งจีนปกครองเวียดนาม

²² Ibid., pp. 42-44.

ý đầu lai Đường Ngu chi đức หมายถึง ả vào đầu lữ nha lại dám bảo rằng kẻ sĩ đang mở mắt giữa đời Đường Ngu อုจจะใส่หัวทั้งเจ้านายและผู้ช่วย ที่เป็นคนดีเหมือนสมัย เตื่อง งู

ความหมายของบทกลอนที่กวีฉิ่ง เขียนในข้อสอบนั้น หากอ่านผิวเผินแล้วจะพบว่าเป็นการชื่นชมความดีงามของเจ้านาย และขุนนาง กลุ่มชนชั้นปกครองของสังคม แต่หากพิจารณาตามความหมายของภาษาหานั้น จะเห็นถ้อยคำที่จาบจ้วง ก้าวร้าว เป็นพฤติกรรมที่ในชีวิตจริงไม่มีใครสามารถทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มชนชั้นปกครอง จึงเป็นการแสดงความไม่พอใจของประชาชนในอีกรูปแบบหนึ่ง ตัวอย่างข้างต้นที่ยกมานี้ เป็นการเล่นคำด้วยรูปอักษร เพราะรูปอักษรจีนอาจออกเสียงแบบภาษาเวียดนามได้อย่างหนึ่ง แต่แปลเป็นภาษาจีนได้อีกอย่างหนึ่ง

3.4.2.1.1.2 การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันในที่เดียวกัน นับเป็นอีกวิธีการหนึ่ง que แสดงถึงความชาญฉลาดของผู้แต่ง ในการสรรคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาใช้ เพื่อให้คนอ่านรู้สึกชื่นชม กับความรู้ความสามารถและสนุกสนานกับคำต่าง ๆ เหล่านี้ไปในเวลาเดียวกัน

เรื่อง ตอบโต้กับ ติ เตียม (Đổi đáp với Thị điểm)²³ ด้วยเป็นเพราะนางติ เตียม* เป็นหญิงที่มีความรู้ และเก่งเรื่องการแต่งกลอนตอบโต้เป็นพิเศษ หลายครั้งที่ทำให้ กวีฉิ่ง ใช้ปัญญาเป็นพิเศษในการตอบโต้ ในเรื่องนี้ นางติ เตียม แต่งกลอนโดยนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงร้อยไว้ด้วยกัน ว่า

*Lên phố Mía, gặp cô hàng măt, cầm tay keo lại hỏi thăm đường.
“ไปเมืองเหมีย เจอสาวขายน้ำตาลปึก แล้วจับมือแน่น ถามทางไซ้ไหม”*

²³ Ibid., pp. 21-23.

* Đoàn Thị Điểm (1705-1748) เป็นหญิงผู้มีชื่อเสียงในวงการด้านบทกลอน เกิดมาในครอบครัวผู้มีความรู้ตามลัทธิขงจื้อ ในหมู่บ้านเสือ (Giũa) ปัจจุบันคือ หมู่บ้านจุง ฟู (Trung Phú) ตำบลโจว ซาง (Châu Giang) จังหวัดห่าย เซื่อง (Hải Dương) นางติ เตียมสอบได้หนึ่งของประเทศ แต่งงานกับเหงวียน เกียว (Nguyễn Kiều) ทั้งสองร่วมกันเปิดโรงเรียนเพื่อสอนหนังสือให้ชาวบ้าน และได้รับฉายาว่า Bà Trạng Giũa (Hữu Ngọc, “Tại sao nữ sĩ Đoàn Thị Điểm được gọi là “Bà Trạng Giũa”?” trong *Thi cử nho giáo*, (Hà Nội : NXB Thế Giới, 2005), trang 68-71.

คำว่า *mía* หมายถึง อ้อย *mật* หมายถึง น้ำตาลปี๊ป *keo* หมายถึง ลูกอม
ลูกกวาด *đường* หมายถึง น้ำตาลทราย

Da trắng vớ bì bạch

ผิวขาว ซ้อนทับ ผิวขาว

คำว่า *da* และ *bì* หมายถึงผิวหนัง ส่วนคำว่า *trắng* และ *bạch* หมายถึง
ขาว

Hai người ngồi song song hai cửa sổ

สองคนนั่งคู่กันสองฝั่งหน้าต่าง

คำว่า *song song* หมายถึง ขนานกันไป คำว่า *song cửa* หมายถึง
กรอบหน้าต่าง

Cây xương rồng, trồng đất rắn, long vắn hoàn long

ต้นกระบองเพชรปลูกในดินแข็ง มังกรก็ยังคงเป็นมังกร

คำว่า *rồng* (มังกร) และ *rắn* (งู) เป็นภาษาเวียดนาม ส่วน *long* เป็น
ภาษาจีน ก็หมายถึง มังกร

Quả dưa chuột, tuột thẳng gang, thử chơi thì thử

ผลแตงกวายาวแค่นี้ แต่แตงกวาก็ยังคงเป็นแตงกวา (อยากลองก็ลอง)

คำว่า *dưa chuột* เป็นภาษาเวียดนาม ส่วน *thử* เป็นภาษาจีน หมายถึง
แตงกวา

ประโยคได้ตอบกันระหว่างกวี กับ นางถิ เตียม ทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่านได้เห็น
ความฉลาดหลักแหลมในการแต่งกลอนของนางต่างก็ชื่นชม และสนุกสนานไปกับการ
เลือกใช้ภาษา ถ้อยคำอย่างผู้ชำนาญ ประกอบกับเขาวน ไหวพริบที่เท่าทันกัน

3.4.2.1.1.3 การใช้ประโยคคู่ขนาน (câu đối) จัดเป็นศิลปะการใช้ภาษาที่งดงามของประเทศเวียดนามอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการเขียนประโยคคู่ขนานกันในแนวตั้ง แต่ละคำในแต่ละตำแหน่งจะมีความหมายในแนวทางเดียวกัน หรือตรงกันข้ามตามที่คุณเขียนต้องการ เช่น

เรื่อง เก็บขนานหมาก (Nhặt bã trái)²⁴ กวีจึง แต่งประโยคเพื่อตอบโต้กับขุนนางในเชิงประชดประชันเสียดสี เขานำคนยากจนมาเปรียบเทียบกับขุนนาง โดยใช้คำตรงกันข้ามว่า

*Miệng nhà quan có gang có thép
Đố nhà khó vừa nhỏ vừa thâm*

ปากขุนนางสั่งให้ทำอะไรก็ยอมได้
คนจนทั้งมอมแมมและดำสกปรก

จากประโยคข้างต้น คำในตำแหน่งเดียวกันของทั้งสองประโยคเป็นคำตรงกันข้าม เช่น *quan* หมายถึง ขุนนาง นำมาเปรียบเทียบกับคำว่า *khó* ซึ่งหมายถึงคนยากจน (ประชาชน) คำว่า *gang* หมายถึง แข็งแกร่ง กับคำว่า *nhỏ* หมายถึง เบาบาง และคำว่า *thép* หมายถึง ได้รับส่วนเพิ่มเติม พิเศษ กับคำว่า *thâm* หมายถึง อุดอาก ลำบาก นอกจากนี้จะมีคำที่เป็นคู่ตรงข้ามแล้ว ยังมีโครงสร้างของประโยคเดียวกัน คือ การใช้โครงสร้าง *có ... có ...* หมายถึง ยิ่ง...ยิ่ง... และ *vừa ... vừa ...* หมายถึง ทั้ง...ทั้ง...โดยผู้แต่งคิดสรรคำที่ต้องการสื่อความหมายว่าขุนนางหากต้องการสิ่งใดก็ออกคำสั่งให้คนอื่นทำ ในขณะที่คนจนต้องต่อสู้ ดิ้นรน ทำทุกอย่างที่ได้มาด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ต้องง้อไหว้วานผู้ใด การใช้คำดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นความทุกข์ของประชาชนที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

3.4.2.1.2 การใช้ความเปรียบ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง อันมีลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ แต่ละภาษา สำหรับในนิทานชุดจาง กวีจึงนี้ ผู้วิจัย

²⁴ Nguyễn Trường, Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười, trang 15-17.

พบว่ามีการใช้ความเปรียบใน 2 ลักษณะ คือ การใช้ความเปรียบเพื่อแสดงภาพ และ การใช้ความเปรียบเพื่อลดคุณค่าของคู่สนทนา

3.4.2.1.2.1 การใช้ความเปรียบเพื่อแสดงภาพ หลายๆ เรื่องที่ปรากฏในนิทานชุดจ่าง กวีจึงมักเป็นการใช้ความเปรียบโดยมีนัยยะบางประการแฝงอยู่ แต่ในกรณีนี้ เป็นความเปรียบที่ทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่านเห็นภาพในอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ เรื่อง แข่งขันจัดสำหรับผลไม้ Thi mâm ngũ quả²⁵

Trước hết chỉ vào đầu thiếu nữ và nói : Đây là quả bưởi. Tiếp đó, đến đôi mắt, lại nói - đây là chòm nhân hai quả! Cây quạt dừng lại ở ngực, Quỳnh tâu: đây là một cặp đào tơ. Còn đôi bàn tay úp lại với những ngón tay nuột nà kia là trái phật thủ. Và đến chổ cuối cùng. Quỳnh mỉm cười lấy đầu cán quạt khoanh một vòng : đây là quả mít mới bở, còn nguyên mùi thơm phức!

ก่อนอื่น เขาชี้ที่ตรงหัวของรูปหญิงสาวแล้วพูดว่า "นี่คือผลส้มโอ ดวงตาคือลำไยสองผล ส่วนหน้าอกคือลูกท้อ ส่วนนิ้วที่ทับไขว้กันของเธอคือกล้วยเล็บมือนาง" สุดท้ายกวีจึงอมยิ้ม เขาชี้วนไปรอบ ๆ บริเวณหนึ่ง และบอกว่า "นี่คือผลขนุนที่เพิ่งจะผ่าไปใหม่ ๆ" ผลไม้ทั้งหมดนี้ล้วนมีกลิ่นหอมหวาน

การใช้ผลไม้ชนิดต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทำให้ได้ภาพจากความเปรียบอย่างสวยงาม

²⁵ Ibid., pp. 55-56.

3.4.2.1.2.2 การใช้ความเปรียบเพื่อลดคุณค่าของคู่
สนทนา โดยนำคำที่มีคุณค่าด้อยมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่สูงค่า หรือบุคคลที่ต้องการจะลด
คุณค่าลง เช่น เรื่อง ฟ้าให้ท่านตุ๋ ก๊าด มาเกิด Tròi sinh ông tú cát²⁶ ก๊วง นำแมลง
ขี้ควายมาเปรียบเทียบกับขุนนางชั้นสูงเช่นท่านตุ๋ ก๊าด ดังได้กล่าวไว้ว่า

เปรียบคำว่า ฟ้า (tròi-เจ๋ย) กับดิน (đấ-t-เด็ด) เป็นสิ่งคู่กัน
แล้ว อำนาจ (hung-ฮุง) กับ ทราย ฐลี(Cát-ก๊าด) ก็ย่อม
เป็นเช่นนั้น อย่างไม่มีใครจะพูดเปรียบกับอะไรได้อีก

ในขณะที่ ท่าน ตุ๋ ก๊าด ขึ้นชม ยินดี ก๊วงจึงไม่รีรออีก
ที่พูดว่า

“ข้าขอต่อประโยคของท่านว่า - แผ่นดิน (đấ-t-เด็ด)
แยก แมงขี้ควาย (hung-ฮุง) จึงจะขึ้นมาได้”

3.4.2.1.3 การใช้คำกล่าวถึงเรื่องเพศ (nói tục) ในนิทานตลก
หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการกล่าวถึงเรื่องลามก หยาบโลน ด้วยเพราะเรื่องเพศนั้นเป็นสิ่ง
ต้องห้าม ไม่ได้มีการกล่าวถึงอย่างเปิดเผยในสังคม การกล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ซึ่งเป็นความตลก
ขบขัน สนุกสนานในอีกรูปแบบหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นกลวิธีหนึ่งในการลดคุณค่าของผู้ที่ถูก
กล่าวถึงในเรื่อง

3.4.2.1.3.1 การใช้คำผวน เป็นการสร้างคำใหม่ที่มี
ลักษณะเฉพาะตัว สลับเสียงเพื่อเกิดคำใหม่ ในภาษาเวียดนาม การผวนคำสามารถทำได้ 2
ลักษณะคือ เปลี่ยนเสียงพยัญชนะหนึ่ง แต่อีกพยัญชนะหนึ่งยังคงเดิม และการเปลี่ยนเสียงทั้งสอง
พยัญชนะ เมื่อเปลี่ยนเสียงพยัญชนะตามลักษณะของการผวนคำแล้วก่อให้เกิดคำใหม่ มี
ความหมายใหม่ ซึ่งความหมายที่เกิดใหม่นี้มักจะใช้เพื่อเสียดสี หรือลดคุณค่าของบุคคลที่
กล่าวถึง

²⁶ Ibid., pp. 9-10.

การใช้คำผวนที่พบในนิทานชุดจ่าง กวีจึงนี้ มักเป็นจุดที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำมาใช้เพื่อล้อเลียนกษัตริย์ และขุนนาง โดยมักจะเป็นคำที่ใช้เพื่อทำให้อีกฝ่ายอับอาย เช่น เรื่อง เตะผักตบ Đá Bèo²⁷

Quỳnh nói với bà chúa: ở nhà chẳng có việc gì làm, trời nắng cực quá, nên ra ao khoảng nước, đá bèo chơi cho đỡ cơn.

Bà Chúa võ vẽ đôi chút nghệ thuật nói lái của dân gian, bỗng then đỏ mặt, không còn dám tò mò căn vặn gì nữa,

กวีจึงกล่าวกับภริยาของเจ้านายว่า: อยู่ที่บ้านไม่มีงานอะไรทำ อากาศร้อนจัด แดดร้อน (nắng cực - หนั่ง กี้ก) จึงลงไปในบ่อน้ำ เตะผักตบ (đá bèo) เล่นคลายร้อน

ภริยาเจ้านายพอจะทราบเรื่องวิธีการผวนคำของชาวบ้าน จึงหน้าแดงด้วยความเขินอาย ไม่กล้าที่จะสอดรู้สอดเห็น สอบถามเรื่องต่างๆ อีกเลย

nắng cực สามารถผวนได้ว่า núng cặc หมายถึงการปลุกเร้าอวัยวะเพศ ส่วนคำว่า đá bèo ผวนได้เป็นคำว่า đéo bà หมายถึง การร่วมเพศกับภริยาเจ้านาย ทั้งสองคำมีความหมายโดยรวมว่า เกิดความต้องการหลับนอนกับภริยาของเจ้านาย

3.4.2.1.3.2 การใช้ความเปรียบ เรื่อง บทกลอนฉลองชัยของเจ้านาย Mừng chúa thắng trận²⁸ กล่าวว่า

Nửa đêm giờ Tí trống canh ba
Thoắt tiến lên thành phá lũy ra

²⁷ Ibid., pp. 79-80.

²⁸ Ibid., p. 61.

Một tướng thẳng vào trong cửa hiểm
 Hai quân đứng núp chực bên hà
 Quân ta đổ lôn cùng quân nó
 Nước nó giao hòa với nước ta
 Đánh đoạn rút về lau khí giới
 Tìm nơi vũ khố để can qua

เที่ยงคืน นุกรุกเข้าไปในค่ายของข้าศึก
 เมื่อได้สัญญาณ บ่อมปราการถูกทำลาย
 ทหารคนหนึ่งมุ่งตรงไปที่ประตูลับของข้าศึก
 อาวุธของเราประจัญกับอาวุธข้าศึก
 ประเทศ(น้ำ)ของเขาเข้าร่วมกันกับประเทศ(น้ำ)ของเรา
 ฝ่ายกษัตริย์รบกับฝ่ายข้าศึกเสร็จก็ถอยกลับไปเขตอาวุธ
 คิดถึงสถานที่ที่อาวุธประจัญกัน

การนำความเปรียบมาใช้เพื่อสื่อนัยยะในเรื่องเพศเช่นนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงการพูดคำหยาบคาย หรือคำลามก ที่ไม่สมควรจะพูด แต่ กวีง ได้ใช้กลวิธีในการเลือกสรรคำมาใช้ได้ทั้งความหมายปกติตามตัว และความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

ในนิทานชุดจ่าง กวีงนี้ พบการใช้ความเปรียบในกรณีเดียวกันนี้อีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง สลับจดหมาย ช่วยเพื่อนพ้นภัย เขียนจดหมายที่น่ายินดี ทำให้เจ้านายกริ้ว (Đánh tráo thư, cứu bạn khỏi nguy, thảo thơ mừng, kháy chúa tại trận)²⁹ กวีง ได้เขียนจดหมายถึงภรรยาของครูที่อยู่แดนไกลว่า

*Cõi bắc anh manh thẳng cù lẳng,
 Miền nam giữ cái trai he.
 Hãy còn vương vít như hang thỏ
 Hay đã tò ho quá lỗ trê?*

²⁹ Ibid., pp. 114-116.

อยู่ทางเหนือพิงลูกข้าง
 อยู่ทางใต้ห้องมีหอยมุก
 ยิ่งรุ่งเรืองเหมือนถ้ำกระต่าย
 หรือโล่งใหญ่กว่ารูปลาดุก

3.4.2.1.3.3 การใช้ความหมายแฝง (nghĩa bóng) เป็น
 การใช้นำคำที่ใช้ความหมายแฝงเป็นการสื่อความหมาย เช่น เรื่อง กระดาษเหลือวาดข้าง
 Thừa giấy vẽ voi³⁰

Văn chương phú lục đã xong rồi
 Thừa giấy làm chi chẳng vẽ voi
 Nhấn nhủ một lời cho chúng biết :
 Đứa nào cười tở, nó ăn bòi !

ข้อสอบก็ทำเสร็จแล้ว
 กระดาษเหลือจึงนำมาวาดข้าง
 แนะนำคำหนึ่งให้พวกเรารู้
 หากใครหัวเราะเยาะซ้ำ คนนั้นจะกินอวัยวะเพศชาย

คำว่า bòi ความหมายโดยตรงคือ การทิ่มแทง ปลาย ตำ ส่วนความหมาย
 แฝงหมายถึง อวัยวะเพศชาย

3.4.2.1.3.4 การใช้ตัวย่อ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงไม่
 กล่าวถึงคำที่หยาบคายไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อใช้ตัวอักษรเพียงบางตัว ผู้ฟัง / ผู้อ่านก็สามารถ
 เข้าใจได้ เช่น เรื่อง คำร้องเรื่องโคตาย (Đơn trình bõ chết của cô gái kẻ nghi)³¹

Tôi là con gái Kẻ Nghi
 Có con bò chết đem đi trình người

³⁰ Ibid., pp. 67-68.

³¹ Ibid., pp. 46-47.

Lợi đồng, váy ướt, đơn rơi
 Tôi phải mượn người làm cái đơn ni
 Đem vào trình với chú Tri
 Mong chú chấp lấy đơn ni làm bằng
 Nếu mà chú nói mần rãng
 Thì chú bú c... cho thăng mần đơn.

ข้าพเจ้าเป็นลูกสาวของนายหึ่ง
 มีเรื่องโคตตายจะเสนอแก่ท่าน
 แต่ระหว่างทางถนนเปียกและมีโคลน
 จู่ ๆ คำร้องตกลงไปในโคลน
 จึงขอให้คนอื่นเขียนคำร้องให้ใหม่
 เพื่อนำไปยื่นต่อนายอำเภอ
 หากท่านไม่รับ
 ก็ดูดี ... ของไอ้คนเขียนคำร้องนี้

c... ในที่นี้ย่อมาจากคำว่า cấc หมายถึง อวัยวะเพศชาย

จะสังเกตได้ว่า แต่ละเรื่องที่มีกลวิธีการใช้ภาษาโดยกล่าวถึงเรื่องเพศนี้ เป็นการใช้กับบุคคลผู้มีชั้น สถานภาพทางสังคมสูงกว่าประชาชนโดยทั่วไปทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภรรยาของเจ้านาย เจ้านาย ครู คนคุมสอบ ข้าราชการระดับท้องถิ่น ซึ่งการใช้ภาษาในลักษณะนี้ หากการเป็นคนระดับเดียวกัน เท่าเทียมกันจะไม่สนุก และไม่ก่อให้เกิดเสียงหัวเราะ เนื่องจากสถานการณ์เช่นนี้เป็นการลดคุณค่าของบุคคลผู้มีสถานภาพที่เหนือกว่าให้ต่ำลง อีกทั้งการลดระดับการใช้ภาษากับคู่กรณีที่ผิดไปจากแบบแผนปกตินั้น เป็นภาพสะท้อนที่ทำให้เห็นถึง การไม่ให้ความสำคัญต่อคู่กรณี ที่มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า

3.4.2.2 การใช้ปฏิภาณไหวพริบ

3.4.2.2.1 การใช้เหตุผลที่เป็นตรรกะ กวีจึง ใช้หลักการอ้างเหตุและผลที่สอดคล้องกัน ทำให้คู่กรณีในแต่ละเรื่องไม่สามารถตอบโต้ หรือต่อกรกับ กวีได้ การยก

เหตุผลมากล่าวอ้างของเขา ทำให้เห็นการใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือการมีหนทางในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์นั้น ๆ ที่นอกจากจะผ่านพ้นสถานการณ์นั้น ๆ แล้ว ยังทำให้คู่กรณีไม่สามารถตอบโต้ หรือโต้แย้งเหตุผลที่เขานำมาใช้ได้ เป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างความตกลงขบขันให้กับผู้ฟัง / ผู้อ่าน เช่น

เรื่อง ลูกท้ออายุยืน (Quả đào trường thọ) ผลลูกท้อนั้นเชื่อกันว่าเป็นผลไม้ที่หากใครได้รับประทานจะทำให้อายุยืน กวีจึงเห็นว่ามีคนนำมาถวายพระมหากษัตริย์ เมื่อเห็นดังนั้น กวีจึงหยิบลูกท้อหนึ่งผลในจำนวนนั้นมากิน ทันใดนั้นพระมหากษัตริย์โกรธจึงถามเหล่าขุนนางว่าจะลงโทษกวีอย่างไร ทั้งหมดเห็นว่าควรจะประหารชีวิต

กวีใช้หลักการของเหตุและผล ที่เป็นความเชื่อพื้นฐานมาเป็นข้ออ้างอิงเพื่อเอาชีวิตรอด เขาได้อ้างถึงความเชื่อที่ว่า หากลูกท้อเป็นผลไม้ที่ผู้ใดได้กินแล้วจะอายุยืนคงไม่เป็นจริง เพราะทันทีที่เขากินเข้าไป เขากลับต้องเสียชีวิต ในที่สุดกวีก็รอดพ้นจากคำสั่งประหารชีวิตของกษัตริย์ ด้วยการแสดงเหตุผล และปฏิภาณ ไหวพริบ หลักเหตุผลที่เขานำมาใช้ในเรื่องนี้เพื่อยั่วล้อกับความเชื่อ หรือกรอบแนวคิดที่ทุกคนต่างมี เพียงเพราะว่าลูกท้ออาจเป็นผลไม้ที่หายาก รสชาติอร่อย ทำให้ลูกท้อเป็นตัวแทนของสิ่งของที่ทรงคุณค่า เมื่อประชาชนมีสิ่งของเหล่านี้ก็ยินดีพร้อมใจนำมาถวายกษัตริย์ ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมที่ กวี หยิบลูกท้อมากัดกินต่อหน้าพระพักตร์ และข้าราชการบริพารนั้น เพียงเพื่อจะแสดงให้เห็นว่า กษัตริย์นั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์พูนสุขอยู่แล้ว ตรงกันข้ามกับประชาชนซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ยากแค้น จึงไม่จำเป็นต้องนำสิ่งของต่าง ๆ มาบำรุงบำเรอกษัตริย์อีก ซึ่งเป็นการแสดงทัศนะในแง่ลบหนึ่งที่มีต่อ**ขนบธรรมเนียม ค่านิยมของสังคมที่ประชาชนมีต่อกษัตริย์**

เรื่อง กินหินดัม (Mâm đá) เป็นอีกเรื่องที่กวีใช้หลักเหตุผลพื้นฐานทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสนุกสนาน กล่าวคือ กษัตริย์เบื่ออาหาร เนื่องจากทุกวันและทุกมื้อได้เสวยแต่อาหารดี ๆ ทั้งสิ้น กวี เสนออาหารชนิดหนึ่งชื่อว่า **หินดัม** ให้กษัตริย์เสวย กวีทูลว่าอาหารชนิดนี้ต้องใช้เวลาในการประกอบอาหารนานมาก กษัตริย์ต้องไปนั่งรอเป็นเวลานาน กระทั่งหิวจัด กวีจึงจัดข้าวสวย กับผักบุ้งลวกจิ้มกับซอสเต้าเจี้ยวให้

กษัตริย์เสวย กษัตริย์คิดว่าอาหารนี้คือ **หินต้ม** เสวยกระทั่งหมดและชมว่าอาหารชนิดนี้อร่อยมาก

ผักบุงลวกจิ้มกับซอสเต้าเจี้ยวที่ปรากฏในเรื่องนี้ เป็นอาหารของประชาชนทั่วไปที่ชาวเวียดนามรับประทานกัน ด้วยเพราะมีราคาถูก จัดเตรียมได้ง่าย กว๊ิง ใช้หลักเหตุและผลคือ เหตุเพราะทำให้กษัตริย์นั่งรอจนกระทั่งหิวมาก ทำให้อาหารธรรมดาที่ยังชมว่าอร่อย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับกษัตริย์ในเรื่องนี้ ยิ่งทำให้เห็นภาพความสมบูรณ์พูนสุขของกษัตริย์ที่ล้วนมีแต่อาหารดี ๆ กินในทุกมือ ทั้งยังทำให้เห็นอีกด้วยว่า กษัตริย์นั้นไม่ได้ใส่ใจในความเป็นอยู่ของประชาชนเลย ว่าอาหารการกิน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนั้นเป็นอย่างไร

เรื่อง **ขโมยแมวเจ้านาย (ăn trộm mèo vua)** เมื่อกว๊ิงเห็นว่เจ้านายมีแมวตัวโปรดที่เลี้ยงดูด้วยอาหารอย่างดี ข้ำยคล่องโซ่ทองเป็นเครื่องประดับ เขาไม่พอใจกับพฤติกรรมของเจ้านายเป็นอย่างมาก จึงขโมยแมวตัวโปรดนี้กลับไปที่บ้านลักระยะ โดยฝึกให้แมวกินข้าวกับก้างปลา หรือเศษอาหารที่เหลือจากตนกิน หาใช่อาหารพิเศษที่มีแต่เนื้อสัตว์อย่างที่กินในวังไม่ เมื่อใดที่แมวกินข้าวจานที่คลุกด้วยเนื้อสัตว์จะถูกตีอย่างหนัก กระทั่งแมวคุ้นชินกับการกินข้าวกับเศษอาหาร ระหว่างนั้นเจ้านายตามหาแมวของตนไม่พบ ได้ข่าวว่ากว๊ิงมีแมวที่มีลักษณะคล้ายกันอยู่ เมื่อเห็นก็ยิ่งมั่นใจว่าเป็นแมวของพระองค์แน่นอน แต่ กว๊ิงก็ให้ทดสอบด้วยการคลุกข้าวมา 2 จานอย่างเคย บอกว่าถ้าเป็นแมวของเจ้านายต้องกินแต่อาหารดี ๆ ไม่หันมากินข้าวกับเศษอาหารเช่นนี้ เจ้านายจึงยอมจำนนกับผลที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า

เหตุเพราะแมวได้รับการฝึกหัดจนคุ้นชิน เมื่อมันเห็นข้าวทั้งสองจาน มันจึงเลือกกินข้าวในจานที่คลุกกับเศษอาหารตามที่ได้รับฝึกหัดมา และด้วยเพราะการที่แมวเลือกกินข้าวจากที่คลุกกับเศษอาหารนั้น เป็นผลให้เจ้านายยอมรับว่าแมวตัวนี้เป็นแมวของกว๊ิง นั้น หลักเหตุผลที่กว๊ิง นำมาใช้ในเรื่องนี้ ก็ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นชัดเจนถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ แม้เรื่องนี้จะไม่ใช่เรื่องของกษัตริย์ แต่เป็นเรื่องของเจ้านายซึ่งมีอำนาจไม่ต่างไปจากกษัตริย์ สื่อสารโดยใช้แมวเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นว่า กระทั่งสัตว์เลี้ยงยังมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าชาวบ้านมากมายนัก

เรื่อง ปลูกที่บ้าน (Cây nhà lá vườn) ด้วยความโกรธแค้นของเจ้านายที่พ่ายแพ้กวีหลาย ๆ ครั้ง จึงมีรับสั่งให้บ่าวไพร่ไปพังบ้านกวี แต่ไม่สำเร็จ จึงมีคำสั่งใหม่ให้ไปถ้ำอุจจาระที่บ้านของกวี เขาไม่สามารถขุดคำสั่งได้ จึงได้แต่กำชับกับบรรดาคนเหล่านั้นว่า หากใครทำเกินคำสั่ง จะถูกทำโทษ กล่าวคือ เจ้านายสั่งเพียงแต่ถ้ำอุจจาระ หากใครบัสสาวะออกมาด้วย กวีจะตัดอวัยวะทิ้ง แต่มีผู้หาทางออกด้วยการหากะลามารองบัสสาวะไว้ เขาไม่สามารถทำโทษใครได้ ได้แต่ยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป กวีนำผักกาดต้นใหญ่ที่สดอร่อยและมีลำต้นงามมากไปมอบแด่เจ้านาย เมื่อเจ้านายกินเข้าไปและชมว่า เป็นผักกาดที่อร่อยมาก ถามกวีว่าได้มาจากที่ใด เขาจึงตอบเจ้านายว่า ผักเหล่านี้ได้ป่วยจากการที่เจ้านายให้บ่าวไพร่ไปถ้ำอุจจาระที่บ้านของตนแต่ครั้งก่อน

การที่กวี นำเหตุการณ์ที่เจ้านายสั่งให้ขุนนางไปอุจจาระไว้ที่บ้านของเขามาเป็นเหตุที่ทำให้เจ้านายคิดว่า อุจจาระเหล่านั้นทำให้ผักกาดที่กวี นำมาถวายนั้นเติบโต งอกงามได้อย่างที่เห็น และสิ่งที่พระองค์บริโภคเข้าไปนั้นก็เป็ผลผลิตหนึ่งจากเหตุเดียวกัน และจากเหตุที่เจ้านายสั่งให้ขุนนางไปถ้ำอุจจาระที่บ้านของกวี ส่งผลให้กวีต้องหาหนทางแก้แค้นเจ้านาย แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นอำนาจที่สิ้นเหลือของเจ้านาย ผู้เป็นใหญ่ในชนชั้นปกครอง ไม่มีใครสามารถต้านทานได้ แม้รู้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรแต่หากเป็นคำสั่งแล้ว ก็ไม่มีใครขัดขวางได้ แต่เสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นแสดงนั้นมีนัยยะที่แสดงให้เห็นว่า กวี ในฐานะประชาชนธรรมดาผู้หนึ่งมีการตอบโต้กับอำนาจเหล่านี้ ซึ่งโอกาสในการเกิดขึ้นจริงในสังคมคงไม่อาจเป็นไปได้ แต่สำหรับพื้นที่ในนิทานนี้ เป็นการชดเชยกับอารมณ์ และความรู้สึกที่อยากให้มีขึ้นจริง

เรื่อง จ้างตาย เจ้านายก็ตาย (Trạng chết chúa cũng băng hà) กวีรู้ล่วงหน้าว่าเจ้านายจะหาทางแก้แค้นตน จึงสั่งเสียกับภรรยาไว้ว่า หากตนตายยังไม่ต้องจัดงานศพ และให้นำศพมาจัดวางไว้ในท่าทางปกติราวกับมีชีวิตอยู่ ไม่ให้คนที่บ้านร้องไห้ เมื่อเจ้านายเรียกให้กวีเข้าพบ เขาต้องกินอาหารที่มียาพิษเจือปนอยู่อย่างขัดไม่ได้ เมื่อกลับถึงบ้าน กวี ก็สิ้นใจตาย ภรรยาได้ทำทุกอย่างตามที่เขาสั่งไว้ กระทั่งเจ้านายมาดูแล้วคิดว่ากวียังไม่ตาย จึงกลับไปกินอาหารชามเดียวกับที่เขากินไป และตายตามกันไปที่สุดในที่สุด

การไม่จัดงานศพ และจัดฉากให้ทุกอย่างเป็นปกตินั้น เป็นเหตุให้เจ้านายกลับไปกินอาหารที่เจือปนยาพิษด้วยความสงสัยว่าเหตุโดยยาพิษที่ตนสั่งให้ใส่ไว้จึงไม่เป็นผลกับกวี ซึ่งในที่สุดเจ้านายก็ต้องพบกับจุดจบเดียวกัน ในเรื่องนี้ ยิ่งทำให้เห็นอำนาจของเจ้านายที่ชัดเจนยิ่งกับการออกคำสั่งอย่างไม่สามารถปฏิเสธได้ แม้กระทั่งกวี รู้อยู่ในใจว่าอาหารนี้มียาพิษ ตนกินเข้าไปจะต้องตาย แต่ก็ไม่สามารถขัดคำสั่งของเจ้านายได้ แต่กวีก็ได้แก้แค้นคืนด้วยชีวิตของเจ้านายผู้นั้นเช่นกัน นับว่าเป็นการย่อนรอยเจ้านายให้ได้รับผลเช่นเดียวกับที่ตนได้รับ

เรื่อง ส่วนโคน ส่วนยอด ชุนนางจีน ทำทนายให้กวีผู้เป็นทูตจากประเทศอันนาม (เวียดนาม) ระบุให้ได้ว่า ด้านไหนคือส่วนโคน ด้านไหนคือส่วนยอดของท่อนไม้ เขาได้ออกอุบายให้คนของเขานำขี้ควายมาทาท่อนไม้ เมื่อถึงเวลาตอบคำถามเขาให้ชุนนางสั่งให้นำท่อนไม้ที่เประขี้ควายนี้ไปล้างออก โดยให้แช่ลงไปใต้น้ำที่ท่อนไม้ ท่อนไม้ด้านที่ลอยขึ้นมาคือส่วนยอด ส่วนด้านที่จมคือส่วนโคน

การใช้เหตุและผลของกวี ในเรื่องนี้มีหลักการจากความรู้ที่เขามีอยู่ว่า ส่วนยอดของต้นไม้จะมีน้ำหนักเบาว่าส่วนโคน การนำไม้ไปแช่น้ำทำให้ส่วนโคนจมและส่วนยอดลอยขึ้นมา

การใช้เหตุผลที่เป็นตรรกะของกวีนั้น เป็นทั้งเหตุผลที่อาศัยเขาวงกต ปฏิภาณไหวพริบ และองค์ความรู้ประกอบกัน

3.4.2.2 การใช้เหตุผลไม่เป็นตรรกะ เหตุผลที่กวี นำมาใช้ อธิบายการกระทำของตน เพื่อใช้เป็นทางออกให้กับสถานการณ์หลาย ๆ ครั้งที่เกิดขึ้น เป็นคำอธิบายที่ไม่เป็นเหตุเป็นผล ไม่สอดคล้องกัน แต่ก็ไม่มีใครสามารถโต้เถียงได้ อาจเกิดจากการใช้ภาษา เช่นเรื่อง กินหินต้ม (Mâm đá) กวีอธิบายถึงอาหารชนิดนี้ว่า หากจะเรียกว่า หินต้มก็คงจะไม่ผิด เพราะ Đại phong là gió to. Gió to thì đổ chùa. Đổ chùa thì tượng lo. Tượng lo là lọ tương. พายุได้ฝุ่นคือลมแรง ลมแรงจะทำให้วัดพัง วัดพังทำให้พระพุทธรูปกั๊งวอล กั๊งวอล (tượng lo - เตื่องลอ) เตื่องลอคือเหลาะเตื่อง (lọ

tương – เหลาะเตื่อง คือ ซอสเต้าเจี้ยว) เหตุและผลของคำอธิบายข้างต้นนี้ดูจะไม่เป็นเหตุเป็นผลเท่าใดนัก แต่ท้ายที่สุด กวีจึง ก็เล่นกับการผวนคำระหว่าง *tương lo* เตื่องลอ อันหมายถึงความกังวล กับคำว่า *lo tương* เหลาะเตื่อง ที่หมายถึงกระดูกซอสเต้าเจี้ยว ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

3.4.2.2.3 การใช้ข้อความเทียบเคียง ได้แก่การสร้างคำถามควบคู่ไปกับสิ่งที่คู่กรณีต้องการผล หรือคำตอบของเรื่องนั้น ๆ เช่น เรื่อง *แพะตัวผู้ท้อง* (Dê đực chửa) เมื่อกษัตริย์มีรับสั่งให้แต่ละหมู่บ้านหาแพะตัวผู้ที่กำลังตั้งท้องมาถวาย กวีจึงใช้คำถามเทียบเคียงถามกษัตริย์ว่า ทำไมพ่อจึงไม่ตั้งท้องมีน้องให้เขาตามที่เขาต้องการ คำถามนี้ ทำให้กษัตริย์ต้องยอมจำนนกับโจทท์ที่สร้างไว้

เรื่อง *ชนไก่* (Chọi gà) ชั้นที่ได้ยินคำรำลือถึงความเก่งกาจของไก่ชนที่กวีจึงเลี้ยงไว้ พวกเขาจึงได้ทำชนไก่กับกวี เขาไม่พอใจเหล่าชนที่เหล่านี้นัก จึงปฏิเสธไป แต่พวกเขาก็ยังคงต้องการชนไก่กับกวีให้ได้ กวีจึงไปขอยืมไก่ของเพื่อนบ้าน ซึ่งมีไข่ไก่ชน เมื่อชนไก่กับไก่ของชนที่เป็นธรรมดาที่ต้องพ่ายแพ้ กวีจึงอธิบายให้เหล่าชนที่เข้ามาทำชนไก่กับตนว่า สาเหตุที่ไก่ของตนพ่ายแพ้นั้นเป็นเพราะตนจับไก่ตัวนี้ไปตอน ความเก่งกาจที่เคยมีจึงไม่เหมือนเดิมกับครั้งก่อนตอน สาเหตุของการแพ้การชนไก่นั้น มิได้เกิดด้วยสาเหตุเดียวกับที่กวีตอบเหล่าชนที่ แต่เขาต้องการจะเสียดสีเหล่าขุนนางกลุ่มนี้เป็นสำคัญ โดยใช้ไก่ที่ถูกตอนมาเทียบเคียงกับเหล่าชนที่

เรื่อง *บทกลอนชื่นชม* (Văn thơ gữ bi)³² กวี แก้วตัวกับแม่ค้าสาวผู้หนึ่งที่เพื่อนของเขาเข้าไปตีสนิทด้วยการโอบเอวสาวคนดังกล่าว ทำให้แม่ค้าสาวผู้นี้ไม่พอใจ กวี เข้ามาไกล่เกลี่ยให้ หญิงสาวต้องการให้เขาแต่งกลอนให้เธอ เพื่อทดแทนคำขอโทษ กวีจึงยกกลอนบทหนึ่งจากเรื่อง *ถุย เกี้ยว* (Thủy Kiều) มาท่องให้เธอฟัง

Rõ ràng trong ngọc trắng ngà
Xuân lan thu cúc mặt mà cả hai
Những là âu yếm vành ngoài
Chẳng duyên chưa dễ vào tay ai cầm

³² Ibid., pp. 45-46.

ผิวขาวในหยกตั้งงาช้าง
 ฤดูใบไม้ผลิดอกกล้วยไม้้งดงาม
 ฤดูใบไม้ร่วงดอกเบญจมาศ ดอกบัวยล้งดงาม
 แม้ความรักที่ก่อเกิดภายนอกนั้น
 ไซ้ว่าใครก็จะแตะต้องได้

กลอนบทนี้กล่าวชื่นชมความงามของหญิงสาว กับบรรยากาศที่
 งดงาม แต่ก็ไซ้ว่าใคร ๆ จะแตะต้องได้ ได้เพียงดูแค้ตา ทำให้หญิงสาวผู้นี้ยกโทษให้ที่เพื่อน
 ของกวี้งโอบเอวเธอ และรู้สึกชื่นชมที่กวี้งยกกลอนบทนี้มาชื่นชมความงามของเธอ ทำให้
 สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นคลี้คลายไปได้ในทางที่ดี

3.4.2.2.4 การใช้ความฉลาดแกมโกง ในนิทานชุดจ้ง กวี้งมี
 นิทานหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นการใช้ความฉลาดแกมโกงในการเอาตัวรอด ให้ตนเองได้
 ประโยชน์จากปฏิภาณไหวพริบของกวี้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคู่ตรงข้ามสองกลุ่มคือ เจ้าแม่
 เหลี้ยว และ ขุนนางข้าราชการจีน

กลุ่มนิทานเรื่องที่ใช้ความฉลาดแกมโกงกับเจ้าแม่เหลี้ยว ได้แก่
 เรื่อง เซ้าทีนาเจ้าแม่เหลี้ยว (Cấy rẽ ruộng Bà Chúa Liễu) ยืมเงินเจ้าแม่ (Vay
 tiền Chúa) และ ตอบแทนบุญคุณเจ้าแม่เหลี้ยว (Trả ơn Bà Chúa Liễu)

เรื่อง เซ้าทีนาเจ้าแม่เหลี้ยว กวี้งมาขอเซ้าทีนาเจ้าแม่เหลี้ยวเพื่อ
 เพาะปลูก (สาเหตุที่ต้องเซ้าทีนาของศาลเจ้านั้นได้กล่าวถึงไว้ในบทที่ 4 หัวข้อ 4.2.4 สังคม
 เกษตรกรรมที่ให้ความสำคัญกับที่ดิน) โดยผู้ดูแลศาลเจ้าได้ตั้งเงื่อนไขไว้ว่าจะเก็บค่าเซ้าที่ดิน
 จากผลผลิต ครั้งแรกจะเอาส่วนยอด ครั้งที่สองจะเอาส่วนโคน และครั้งที่สามจะเอาทั้งส่วน
 ยอดและส่วนโคน กวี้งใช้ความฉลาดของตนเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลผลิตของตนให้แก่
 ศาลเจ้า ด้วยการปลูกมันเทศในครั้งแรก เพราะผลจะอยู่ส่วนโคน ส่วนยอดที่ต้องใช้เป็น
 ค่าเซ้าที่ดินนั้น ไม่ได้มีค่าอะไร ส่วนครั้งที่สอง เขาปลูกข้าว เพราะต้องการจ่ายค่าเซ้าเป็นส่วน
 โคน ที่เป็นเพียงฟางข้าว และครั้งสุดท้ายเขาปลูกข้าวโพด โดยนำส่วนยอดและส่วนโคนที่เป็น
 เพียงลำต้นที่ไว้ฝักข้าวโพดนั้นเป็นค่าเซ้าที่ดิน

ความฉลาดแกมโกงในการหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าเช่าที่ดินดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า เจ้าของ ผู้ได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ขูดรีดประชาชน สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน เมื่อกว๊ง ปฏิบัติเช่นนี้ จึงเป็นหนทางหนึ่งในการ แก้ แค้นเจ้าของที่ดินได้เช่นกัน

เรื่อง ยืมเงินเจ้าแม่ กว๊ง³³ ไปขอยืมเงินที่ชาวบ้านมาทำบุญกับเจ้าแม่ที่ศาลเจ้า โดยกล่าวว่า

...Em xin âm dương nhé! Nếu cả hai đồng tiền cùng sắp cả thì em chỉ xin vay một phần tư mâm tiền, nếu ngửa cả là ý chị cho em vay một phần ba, còn chị mà thuận cho em vay một nửa thì xin chị nhất âm, nhất dương, một đồng sắp một đồng ngửa.

กระผมจะโยนเหรียญเสี่ยงทาย หากทั้งสองเหรียญออกก้อย ทั้งหมด กระผมจะขอยืม เศษหนึ่งส่วนสี่ของเงินในภาคนั้น หากออกหัวทั้งหมด จะขอยืม เศษหนึ่งส่วนสาม แต่หากออกหัวหนึ่งเหรียญ ออกก้อยหนึ่งเหรียญ จะขอยืมครึ่งหนึ่ง นะขอรับ

ความฉลาดของกว๊ง ในการตั้งกติกาข้างต้นนี้ ไม่ว่าจะเหรียญจะออกมาในรูปแบบใด เขาก็จะได้เงินจากศาลเจ้าอย่างแน่นอน แต่ในใจเจ้านั้นไม่ยอมให้ กว๊งขอยืม เพราะรู้ว่า เงินก้อนนี้คงจะไม่ได้คืนเป็นแน่ จึงทำให้เหรียญหมุนไม่หยุด กว๊งจึงใช้ไหวพริบของตนและประกาศว่า การที่เหรียญหมุนไม่หยุดนั้นเป็นเพราะเจ้าแม่ใจดีให้เขาขอยืมเงินทั้งหมด (ซึ่งไม่มีอยู่ในกติกาที่เขาตั้งไว้ในตอนแรก)

³³ Ibid., pp. 28-29.

การได้เงินทำบุญจากชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ชาวบ้าน ดำรงชีวิตด้วยความยากแค้น ศาลเจ้า ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่พึ่งทางใจให้กับชาวบ้าน กลับเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่ได้แต่ตักตวงผลประโยชน์จากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการเก็บค่าเช่าที่ดิน รวมถึงเงินทำบุญดังได้กล่าวไปแล้ว ยังมีผลประโยชน์จากการแก้บนที่ชาวบ้าน มักจะต้องนำมาให้แก่ศาลเจ้า

เรื่อง ตอบแทนบุญคุณเจ้าแม่เหลียว³⁴ กวีง ได้บนบานกับเจ้าแม่ ว่า หากตนสอบผ่านจะนำวัว 2 ตัวมาแก้บน เมื่อเขากลับมาแก้บน เขาใช้แม่วัว กับลูกวัวมาแก้บน โดยผูกแม่วัวไว้กับตั่งบูชาในศาลเจ้า และขอลูกวัวกลับไปกับตนเพื่อนำไปเลี้ยงฉลองกับชาวบ้าน เมื่อแม่วัวเห็นลูกจากไป ก็ะวิ่งตามจึงทำให้ตั่งบูชาในศาลเจ้าล้มพังระเนระนาด ขณะนั้นเอง กวีง ได้กล่าวกับเจ้าแม่เหลียวว่า

Chị thương em nghèo, trả không lấy thì xem
xin đem về vậy. Trần đời chưa ai thấy rộng
bong như chị. Ôn này xin để hai vai. Lượng
cả như chị đời này hiếm thấy.

ท่านเห็นว่าผมยากจนจึงปล่อยแม่โคคืนให้ลูกข้าง หาก
ท่านไม่ต้องการ ผมก็จะเอากลับไป ทัวแผ่นฟ้าและผืน
ดินยังไม่เคยเห็นใครใจกว้างเหมือนกับท่านมาก่อน ผม
จะจดจำบุญคุณครั้งนี้ไว้ตลอดไป

กวีง ตั้งใจใช้วัว 2 แม่ลูกที่เป็นวัวแม่ลูกอ่อน ด้วยรัฐธรรมนูญของวัว แม่ลูกอ่อนว่าจะหวงลูกเป็นพิเศษ และจะต้องตามไปดูแลลูก เมื่อเขาพรากรูกจากมา แม่ จะต้องวิ่งตาม ความฉลาดแกมโกงครั้งนี้ก็ทำให้กวีงไม่ต้องเสียของแก้บนที่เตรียมไปทั้งหมด การจัดเตรียมของเพื่อประกอบพิธีแก้บนนั้น เพิ่มความลำบากให้กับชาวบ้านยิ่งขึ้น เพราะ ความเชื่อในการบนบานนั้น ต้องจัดหาของที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนไปขอความช่วยเหลือนั้น

³⁴ Ibid., p.30.

โปรดปราน หากมิเช่นนั้น คำขอของตนก็จะไม่สัมฤทธิ์ผล จึงจำเป็นต้องชวนชวายหาแต่ของที่ดีที่สุดมาเพื่อแก้บน

กลุ่มนิทานเรื่องที่ใช้ความฉลาดแกมโกงกับขุนนางข้าราชการจีน ได้แก่ เรื่อง ส่วนโคน ส่วนยอด (Đàng góc, đàng ngọn) ภาพยนตร์ กลอนฟ้า (Thơ trong, văn thiên) และ แข่งวาดรูป (Thì vẽ) เรื่องในกลุ่มนี้ กวีจึง ใช้ความฉลาดแกมโกงในการโต้กลับการครอบงำอำนาจของจีน

เรื่อง ภาพยนตร์ กลอนฟ้า กวีต้องเป็นตัวแทนอาณาจักร ไฉ่เหวียด (Đại Việt) ในการแข่งขันการแต่งกลอนกับขุนนางจีน ทุกคนรู้โจทย์ รู้หัวข้อในการแต่งกลอนมาแล้วก่อนแข่งขัน เว้นแต่กวีคนเดียว เขาจึงใช้ความฉลาดแกมโกงของเขาเพื่อรู้โจทย์นั้นให้ได้ด้วยการเขียนตัวหนังสือที่ไม่มีใครอ่านได้รู้เรื่อง และอ้างว่าเป็นภาษาที่ใช้กันในเมืองที่กวีอาศัยอยู่ เมื่อตนลุกไปส่งคำตอบก่อนขุนนางจีนจะเขียนเสร็จ เขาได้เห็นโจทย์ที่แท้จริงจากขุนนางจีนที่ยังคงนั่งแต่งบทกลอนอยู่ กวีจึงกลับมานั่งที่เดิม และแต่งกลอนในใจตามโจทย์ที่ตนได้รู้มา เมื่อถึงเวลาอ่านบทกลอน ไม่มีใครสามารถอ่านตัวอักษรที่กวีเขียนได้ จึงต้องให้เขาอ่านด้วยตัวเอง เขาได้ใช้บทกลอนที่เขาแต่งทำที่เป็นอ่านจากกระดาษที่เขาเขียน กวีจึงเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการแต่งบทกลอนอยู่แล้วเป็นทุนเดิม ในครั้งนี้เขายังได้รับการยอมรับจากขุนนางจีนอีกว่า มีความฉลาดเฉลียวยิ่งนักที่สามารถรู้ได้ว่าโจทย์ของการแต่งกลอนในครั้งนี้คืออะไร

เรื่อง แข่งวาดรูป ทูตจีนมีความสามารถในการวาดรูปสัตว์ได้อย่างรวดเร็ว จึงท้าทายกวี ให้วาดรูปสัตว์แข่งกับตน กวีจึงคุยทับว่าตีกลองสามครั้งทูตจีนวาดรูปสัตว์ได้เพียงตัวเดียว ส่วนตนนั้น กลองตีเพียงครั้งเดียวสามารถวาดรูปสัตว์ได้สิบตัว เมื่อถึงเวลาแข่งขัน ทูตจีนเริ่มวาดรูปตั้งแต่กลองตีครั้งแรก กระทั่งกลองตีครั้งที่สามกวีจึงเริ่มลงมือวาดโดยการใช้นิ้วมือทั้งสิบจุ่มหมึก แล้วลากลงมาเป็นแนวยาวบนกระดาษ เขาบอกว่า สัตว์ที่เขาวาดคือไส้เดือน

การใช้ความฉลาดแกมโกงเพื่อเอาชนะขุนนางจีน ด้านความรู้ความสามารถดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ทำให้ผู้อ่านสนุกสนานกับการใช้ไหวพริบของกวีกับ

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละสถานการณ์ ทั้งยังประสบความสำเร็จกลับมาทุกครั้ง แม้จะเป็นการฉลาดแกมโกง แต่ก็เป็นพฤติกรรมที่คนเวียดนามได้หัวเราะจากชัยชนะของตัวละครเอก ที่มักจะวิธีการที่ผู้ฟัง/ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้ นำไปสู่ชัยชนะที่ประเทศเวียดนามมีต่อประเทศจีน

การโต้กลับทางวรรณกรรมด้วยนิทานในกลุ่มตัวอย่างที่ตัวเอกใช้ความฉลาดแกมโกงเหล่านี้ ทำให้เห็นวิถีปฏิบัติของชาวเวียดนามว่า ไม่มีอำนาจ มักตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบ แต่ไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมจำนน มีความพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อต่อต้านอำนาจเบื้องบน และอำนาจที่ครอบงำ ซึ่งได้นำแนวคิดนี้ ไปใช้เป็นพื้นฐานในการรบบแบบกองโจร

3.4.2.3 การสร้างบุคลิกที่ชวนหัว บุคลิกที่ผิดแปลกไปจากธรรมชาติ หรือปกติวิสัย ทำให้เกิดความตลกขบขันได้ ในนิทานชุดจาง กวิง ผู้เขียนได้บรรยายภาพของพระพุทธรูปองค์หนึ่งในเรื่อง พระพุทธรูปเมมา (Phật say)³⁵ ไว้ว่า

Ông đứng chi mà đứng mãi đây ?
 Dập dềnh như tỉnh lại như say
 Vãi nào đã chuốc cho ông rượu ?
 Còn nậm nào không cho tở vay ?

องค์ท่านยืนที่นี้อยู่ทำไม
 ตัวเอียงเหมือนกับครึ่งหลับครึ่งเมา
 ถูกเณรรูปใดมอมเหล้าเอาหรือ
 มีเหล้าเหลือให้ข้าขอยืมอีกสักหน่อยหรือไม่

พระพุทธรูปยืนเอียงเหมือนคนเมานั้น มีประเด็นในการเรียกเสียงหัวเราะอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก พระพุทธรูปยืนเอียง ในเรื่องระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ยุคสมัย

³⁵ Ibid., pp. 81-82.

ดังกล่าวคือ ยุคสมัยของกษัตริย์ เล จุง ฮึง (Lê Trung Hưng)³⁶ ซึ่งครองราชย์ในศตวรรษที่ 18 ของเวียดนาม ในเวลานั้น การนับถือศาสนาของประชาชนเป็นไปตามกษัตริย์ แต่ศาสนาพุทธไม่ได้รับการดูแล จึงทำให้พระพุทธรูปทุดโทรม ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธรูปยืนเอียง ส่วนประการที่สอง การล้อเล่นกับพุทธศาสนา ด้วยการให้พระตี้มเหล่า การละเว้นการตี้มสุรา ของมีนเมาเป็นศีลต้องห้ามของศาสนา หากว่าพระ (ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของศาสนา) ตี้มเหล่า นั้นแสดงว่าขาดจากการเป็นพระ เสียงหัวเราะในนิทานเรื่องนี้ ทำให้ลดคุณค่าของศาสนาพุทธ และทำให้เห็นความเสื่อมถอยของพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม

3.5 นิทานชุดจ่าง กวิ้ง ในฐานะประวัติศาสตร์เวียดนามฉบับประชาชน

นิทานชุดจ่าง กวิ้ง เมื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์เชิงวาทกรรม (discourse analysis) แล้วพบว่า นิทานชุดนี้เป็นการสร้าง หรือผลิตวาทกรรมชุดหนึ่งขึ้นมาโดยประชาชน ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า “นิทาน” ดังที่ ดิง ซา แซ็ง กล่าวไว้ในหนังสือ คติชนเวียดนาม (Văn học dân gian Việt Nam)³⁷ ว่า

Do đó, truyện cười dân gian từ xưa truyền lại vẫn có giá trị hiện đại. Ngày nay, tiếng cười trào phúng, đả kích đang có tác dụng trong cuộc đấu tranh chống bọn đế quốc và tay sai, kẻ thù của nhân dân và đang góp phần vào việc phê bình nội bộ trong hàng ngũ nhân dân. Và những kinh nghiệm cũng như thành tựu của truyện cười dân gian rất có ích đối với chúng ta.

นิทานตลกชาวบ้านตั้งแต่อดีตยังคงมีคุณค่ามาถึงปัจจุบัน วันนี้เสียงหัวเราะเสียดสี ยั่วล้อ กำลังส่งผลที่แสดงให้เห็นภาพการต่อสู้ของจักรวรรดินิยม และลูกสมุน ศัตรูของประชาชน และกำลังมีส่วนร่วมในการทบทวน วิเคราะห์สถานการณ์ภายในประเทศ ในชนชั้นของ

³⁶ Ibid., p. 81.

³⁷ Định Gia Khánh, Văn học dân gian Việt Nam, trang 391.

ประชาชน และประสบการณ์ต่าง ๆ นับเป็นความสำเร็จของนิทาน
ตลกที่เป็นประโยชน์ยิ่งกับพวกเรา

เนื้อเรื่องของนิทานชุดจ่าง กว๊ิงนี้ เป็นรหัสทางวัฒนธรรมชุดหนึ่งที่มีประโยชน์ด้าน
การศึกษาวัฒนธรรมของเวียดนาม ที่ได้กล่าวผ่านไว้ในเนื้อเรื่อง ซึ่งสามารถนำไปสู่วัฒนธรรม
ของยุคสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ในประเทศเวียดนามได้ แง่มุมต่าง ๆ ที่ได้รับการบันทึกไว้
นั้น บ้างก็สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของชาติที่ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ และมี
บางส่วน บางแง่มุมที่เป็นประวัติศาสตร์ของประชาชนที่สะท้อนทัศนะ มุมมอง วิถีชีวิตในอีก
แง่มุมหนึ่งซึ่งไม่มีประวัติศาสตร์หน้าใดบันทึกไว้ ดังที่ แพทริเซีย เอ็ม เพลลีย์ (Patricia M.
Pelley) กล่าวถึงข้อมูลในกลุ่มนี้ว่า

... less conventional sources, such as family records (gia
phả), lineage records (tộc phả), village records (hương phả),
and poems and folktales as well would become the "bricks
and stones" for "constructing" national history³⁸

... แหล่งข้อมูลเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ประวัติครอบครัว สาแหรกวงศ์
ตระกูล บันทึกของหมู่บ้าน บทประพันธ์ และเรื่องเล่าทางคติชน
ราวกับเป็น "อิฐ และ หิน" เพื่อ "สร้าง" ประวัติศาสตร์แห่งรัฐชาติ

ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานกับวาทกรรมในชุดนี้ว่า เป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ยุค
คริสต์ศตวรรษที่ 18 ของประเทศเวียดนามในแง่มุมของประชาชน

แหล่งข้อมูลประการหนึ่งที่ช่วยเสริมให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนิทานชุดจ่าง
กว๊ิง หนักแน่น และมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น คือ การศึกษาชีวประวัติของเหงวียน กว๊ิง นักวิชาการ
ชาวเวียดนามหลายคนให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องนี้ไว้ เช่น

³⁸ Patricia M. Pelley, *Postcolonial Vietnam: New Histories of the National Past*, (Durham and London: Duke University Press, 2002), p.

เหงวียน ตัก เฮียน (Nguyễn Đức Hiền) ได้ศึกษานิทานชุดจ่าง กว๊ิง โดยนำไปเชื่อมโยงกับชีวิตประวัติของ เหงวียน กว๊ิง (Nguyễn Quỳnh) โดยได้เผยแพร่ในหนังสือ เหงวียน กว๊ิง จ่าง กว๊ิง เจวี่ยน จ่าง กว๊ิง (Nguyễn Quỳnh Trạng Quỳnh Truyện Trạng Quỳnh)³⁹ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับเหงวียน กว๊ิง ว่ามีชื่อเล่นว่า โอน ญื่อ (Ôn Như) บ้านเกิดอยู่ที่ โบ่ท เทื่อง (Bột Thượng) ปัจจุบันคือหมู่บ้าน ฮวั่ง โล่ค (Hoàng Lộc) อำเภอ ฮวั่ง หวา (Hoàng Hóa) จังหวัด แทง หวา (Thanh Hóa) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 เดือน 10 ปี 1677 เป็นลูกชายคนที่ 2 ของตระกูล จึงได้ชื่อเล่นว่า โอน ญื่อ (หมายถึง ข้า หรือ เหมือน) ครอบครัวนับถือลัทธิขงจื้อ สอบผ่านอนุปริญญา เป็นครูสอนหนังสือ พ่อเป็นนักเรียนวิทยาลัยของรัฐ ชีวิตวัยเด็กของกว๊ิงจึงตามพ่อไป และเรียนหนังสือจากพ่อ เมื่อกว๊ิงอายุได้ 19 ปี (ปี 1696) สอบได้ที่ 1 ของสนามสอบในจังหวัด แล้วจึงเข้ามาสอบในเมืองหลวงหลายครั้ง แต่สอบไม่ผ่าน จนกระทั่งอายุ 41 (ปี 1718) จึงสอบผ่านข้อสอบของส่วนกลาง เข้ามารับราชการเป็นหนึ่งในคณะขุนนาง กว๊ิงเคยเป็นผู้ตรวจราชการทางการศึกษาที่ตำบล ฟุง เทียน (Phụng Thiên) เป็นหัวหน้าตำบลที่ตำบลท้าย บิ่ง (Thái Bình) จากนั้นกลับเข้าเมืองหลวงรับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกระทรวงวัฒนธรรม แล้วเปลี่ยนมารับราชการในแนวทางการศึกษา กว๊ิง เสียชีวิตเมื่อวันที่ 6 เดือน 2 ปี 1748 รวมอายุ 71 ปี

ตั้งแต่กว๊ิงยังเป็นเด็ก เขาก็ได้แสดงออกถึงความฉลาดอย่างชัดเจน สามารถเข้าใจบทเรียนได้อย่างชัดเจน ในยุคสมัยนั้น มีประโยคเปรียบเทียบแสดงความชื่นชม จากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งว่า “Nguyễn Quỳnh và Nham thiên không có người thứ ba sánh kip” เหงวียน กว๊ิง และ ญาม เทียน ไม่มีใครมาเทียบได้เป็นลำดับที่ 3 (ญาม เทียน สอบเตียนสีได้ในปี 1715) ในบันทึกของครอบครัวได้ยกตัวอย่างบทประพันธ์ของกว๊ิงไว้ เช่น Hành nghĩa là ký ความทรमान คือ ความทรงจำ เป็นจดหมายถึงพระมหากษัตริย์เพื่อเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นจริงของประชาชน ให้ทรงทราบเป็นตัวอย่าง และ คุณสมบัติที่ของพระมหากษัตริย์ที่ต้องเปี่ยมด้วยคุณธรรมสูงส่ง เรื่อง Tư mẫu đường ký บทเล่าเกี่ยวกับการอยู่บ้านแล้วคิดถึงแม่ และบท Văn tế sơ ngu งานศพยาของกว๊ิง กล่าวถึงความสุภาพและคุณความดีของยา เขียนเป็นที่ระลึกในงานศพ กว๊ิงได้เขียนในฐานะที่เป็นหลานคนแรก ของตระกูลที่สามารถสอบได้วุฒินุปริญญา ซึ่งขณะนั้นกว๊ิงยังเด็กมาก แต่ผลงานแต่ละชิ้น

³⁹ Nguyễn Đức Hiền, Khảo Luận và Biên Soạn, Nguyễn Quỳnh Trạng Quỳnh Truyện Trạng Quỳnh, trang 13-14.

ของ กวีง รวมถึงงานที่ส่งอาจารย์นั้น แสดงให้เห็นว่า กวีงเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวาง ร่ำรวยความคิด เกิดในสภาพครอบครัวที่อบอุ่น แวดล้อมด้วยคนดี มีความสุภาพ

ในหนังสือเรื่องเล่าในอดีต⁴⁰ ผู้เขียนได้เล่าไว้ว่า กวีง มีความเก่งกาจทางวรรณคดี ร้อยกรองที่เขียนด้วยตัวอักษรโนมเป็นอย่างมาก เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ด้านอารมณ์ขัน เรื่องราวของ กวีงจึงได้นำไปใช้สอนในชั้นเรียน ในฐานะเป็นวรรณกรรมทางคติชนวิทยา กวีงได้รับยกย่องให้เป็น จ่าง กวีง (Trạng Quỳnh) ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนความตลกของมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนที่คดโกง ประพฤติตัวไม่ดีงามในสังคมขณะนั้น มีเรื่องราวหลายเรื่องที่เข้าถึงใจคนแสดงให้เห็นว่า นิทานชุดนี้ เป็นเกร็ดชีวิตเรื่องหนึ่งที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์กับผู้ที่มีรากฐานอยู่บนความศรัทธาในลัทธิขงจื้อ เป็นสามัญชนคนหนึ่งที่มีทัศนคติในการล้อเลียน เหยียดหยามกลุ่มขุนนาง

ในวงการการศึกษาคติชนของประเทศเวียดนาม นักคติชนวิทยา กำหนดให้เรื่อง จ่าง (truyện Trạng) อยู่ในประเภทต่าง ๆ คือ บ้างจัดเป็นนิทานตลก บ้างจัดเป็นชีวประวัติ หรือบ้างก็แยกเป็นเรื่องจ่างโดยเฉพาะ ไม่จัดเข้ารวมกับกลุ่มใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผล และมุมมองของนักคติชนกลุ่มนั้น ๆ ดังมีผู้อธิบายไว้ในหนังสือ Kho tàng truyện Trạng Việt Nam (tập 1)⁴¹ ว่า

1. เป็นเรื่องของ จ่าง เหงวียน (Trạng Nguyên) ซึ่งเป็นชีวประวัติ ของกลุ่มบุคคลที่สอบเข้ารับราชการได้เป็นอันดับหนึ่งในการสอบระดับประเทศ เรื่องเหล่านี้นับเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และกล่าวถึงชีวิตของบุคคลผู้นั้นแต่ครั้งเยาว์วัย กระทั่งจบชีวิต
2. เป็นเรื่องที่เกิดจากการผสมผสานลักษณะเด่นของจ่างแต่ละคน โดยมีการแต่งเติมเพื่อให้เรื่องราวสนุกสนาน และมีรสชาติมากยิ่งขึ้น
3. เป็นนิทาน เรื่องเล่าประจำหมู่บ้าน มักเกิดขึ้นในชนบทของประเทศเวียดนาม ในแต่ละหมู่บ้านมีคนเล่านิทานตลกประจำหมู่บ้าน การ

⁴⁰ Trương Vĩnh Ký, *Chuyện đời xưa lựa nhón lấy những chuyện hay và có ích*, Bản in Nhà hàng Aug-Bock, 1888.

⁴¹ Thạch Phương, Nguyễn Chí Bến và Mai Hương, *Kho tàng truyện Trạng Việt Nam (tập 1)*, (Hà Nội : NXB Khoa Học Xã Hội, 1995).

ร่วมกันแต่งเรื่องราว และต่อเติมให้เกินกว่าความเป็นจริง เพื่อให้สนุกสนานมากยิ่งขึ้น จึงเป็นวิธีการที่เกิดขึ้นกับนิทาน เรื่องเล่าประจำหมู่บ้าน และหมู่บ้านต่าง ๆ เหล่านี้เองเป็นแหล่งกำเนิดจางในทัศนะของปวงชน ซึ่งจางเหล่านี้มิได้มีตัวตนจริงแต่อย่างใด

ทั้งสามประเภทดังกล่าวข้างต้นนั้น สอดคล้องกับที่ แพทริเซีย เอ็ม เพลลี กล่าวไว้ว่า ต่างก็เป็นส่วนประกอบย่อย ๆ ที่ก่อให้เกิดเนื้อหาประวัติศาสตร์ของชาติ ไม่ว่าจะจัดให้นิทานชุดนี้เป็นจาง เห่งเวียน ที่สามารถแยกออกมาจากกลุ่มได้อย่างชัดเจน เพราะจาง เห่งเวียน มีพื้นฐาน และดำเนินเรื่องไปบนความเป็นจริง หรือหากเป็นอีกสองประเภทที่เหลือ นั้น ถึงจะเป็นการแต่งเติมที่มีพื้นฐานความเป็นจริงบ้างบางส่วน จากจินตนาการของผู้แต่ง หรือผู้เล่า เหล่านี้ต่างก็แสดงให้เห็นความต้องการที่ประชาชนอยากจะเห็น จาง และ สังคมในอุดมคติ

3.5.1 ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน: บนกรอบความคิดหลักของประวัติศาสตร์แห่งรัฐชาติ

ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเวียดนามประการหนึ่งตามที่ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ ศึกษาไว้จากการศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามในหนังสือแบบเรียนชั้นประถมของเวียดนาม พบว่า “เป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ระหว่างศัตรูภายนอกที่เข้ามารุกรานเวียดนาม พวกเขา กับทหารและราษฎร ของเรา ที่ได้ร่วมมือกันปลดปล่อยชาติ เพื่อเอกราช นับตั้งแต่การต่อสู้ต่อต้านการยึดครองของจีน พวกเรา เมืองขึ้นฝรั่งเศส จักรวรรดิอเมริกาและสมุน”⁴²

เนื้อหาประเด็นหลักในนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจาง กวี้ง มีลักษณะสอดคล้องกับกรอบความคิดหลักของประวัติศาสตร์แห่งรัฐชาติ ในประเด็นที่แสดงให้เห็น การต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ กล่าวคือ เนื้อหาจำนวนมากกล่าวถึง การต่อสู้ระหว่างประชาชน (ผู้ถูกกดขี่) กับชนชั้นปกครอง ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง รวมถึงผู้มีอิทธิพลในระดับท้องถิ่น สภาพทางสังคมเช่นนี้ตรงกับบันทึกของประเทศเวียดนาม ที่สะท้อน

⁴² ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, ประวัติศาสตร์เวียดนามในแบบเรียนชั้นประถม, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2550), หน้า 132.

ให้เห็นภาพของสังคมในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 18 เช่น เรื่อง *เก็บขานหมาก* แสดงให้เห็นภาพของขุนนางผู้หนึ่งนั่งวางท่า เคี้ยวหมาก ตีมน้ำชาอย่างสบายใจ รายล้อมไปด้วยทหารติดตามอารักขา ไม่ได้ใจความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ทุกข์ยาก กวีจึง แสดงให้เห็นความมีอำนาจ และใช้อำนาจของขุนนางตามอำเภอใจ โดยการเผารอให้ขุนนางผู้นั้นคายขานหมากออกมาจากปาก กวีจึงเข้าไปเก็บขานหมากที่เป็นของไม่มีค่านั่นอย่างทะนุถนอม ทำให้ขุนนางสงสัยถามว่า

- Người là ai ? Nhật bã trầu làm gì ?

Trạng Quỳnh làm bộ khúm núm, đáp lời, giọng châm chọc:

- Tôi là học trò nghèo, nghe nói “miệng nhà quan có gang có thép”, muốn nhật mang về coi thử, xem có thực không ?⁴³

- “เจ้าเป็นใคร เก็บขานหมากไปทำไม”

กวีงมอบตัวลงแล้วตอบด้วยน้ำเสียงยั่วเย้าว่า

- “กระผมเป็นนักเรียนจน ๆ ได้ยินมาว่าปากขุนนางสั่งให้ทำอะไรก็ยอมได้ จึงอยากจะเก็บขานหมากเอาไปดูว่าเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่

ภาพการต่อสู้ระหว่างผู้ถูกกดขี่ (ประชาชน) กับผู้กดขี่ (ชนชั้นปกครอง) มักเป็นไปในรูปแบบของการชิงไหวชิงพริบ การเล่นกับแง่มุมต่าง ๆ ของภาษา กระทั่งทำให้คู่กรณีผู้นั้น อับจนปัญญา ไร้หนทางในการวิวาทะ ต่อรอง และพ่ายแพ้ไปในที่สุด การทำให้คนกลุ่มนี้ เสียหน้า อับอาย และตามด้วยเสียงหัวเราะ (เยาะ) ของประชาชนนั้น เป็นการแสดงชัยชนะของประชาชนที่มีเหนือกว่าชนชั้นปกครองผู้มีอำนาจและสิทธิต่าง ๆ เหนือกว่าตน ทั้งที่ในความเป็นจริง ประชาชนอาจไม่มีสิทธิ์ต่อรองกับอำนาจของชนชั้นที่สูงกว่าเช่นนี้ เรื่องในประเด็นการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ จึงมีให้เห็นเป็นจำนวนมากที่สุดในนิทานตลก เจ้าปัญญาชุดจ่าง กวีจึงนี้

⁴³ Nguyễn Trường, *Truyện cười dân gian Việt Nam Trạng Cười*, trang 15-16.

กรอบความคิดหลักอีกประการหนึ่งที่พ้องกันกับประวัติศาสตร์แห่งรัฐชาติเวียดนาม คือ ประเด็นเรื่อง *การต่อสู้กับศัตรูภายนอกที่เข้ามารุกราน* ศัตรูของชาติเวียดนาม ตามที่มีปรากฏในบันทึกทางประวัติศาสตร์นั้น เริ่มต้นตั้งแต่ประเทศจีน ครั้งประเทศเวียดนามยังเป็นอาณาจักรเอวหลาก และการเข้ามาปกครองของจีนเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การต่อต้านเจ้าอาณานิคม เช่น ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา

ในนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวี้ง แสดงให้เห็นภาพศัตรูของชาติที่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นประเทศจีน ไว้จำนวนหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แต่ภาพของขุนนางจีนที่มีบทบาทในนิทานชุดนี้ แม้ว่าจะเป็นคนบุคลิกที่เก่งกาจ มีความสามารถมากเพียงใดก็ตาม ในที่สุดต้องจบลงด้วยความพ่ายแพ้ต่อขุนนางกวี้ง ในฐานะตัวแทนประเทศเวียดนาม ดังที่กวี้งได้ย้ำไว้ในเรื่อง *ชนควาย (Chọi trâu)* ว่า *เราชนะจีนแล้ว เราชนะจีนแล้ว พี่น้องครับ (Ta thắng Tàu rồi ! Ta thắng Tàu rồi, bà con ơi)*⁴⁴ อีกทั้งยังต้องมีคำพูดชื่นชมความเก่งกาจของคนเวียดนามจากจักรพรรดิ และขุนนางจีนเหล่านั้น เช่น คำชมของจักรพรรดิจีนที่ชื่นชมในความสามารถที่กวี้งสามารถแต่งบทกลอนได้อย่างไพเราะ ในเรื่อง *กาพย์กลอง กลอนฟ้า (Thơ trống, vần thiên)* และได้ถามต่อไปว่า *ผู้มีความสามารถในการแต่งบทกลอนเช่นท่าน ประเทศทางใต้ (เวียดนาม) มีกี่คน (Văn tài như ông, xứ Nam có mấy người ?)*⁴⁵ หรือใน เรื่องของจ่าง กวี้ง และ นางถิ เตียม *อีกเรื่อง (Lại truyện Trạng Quỳnh, Thị Diễm)* เมื่อนางถิ เตียม ผู้ปลอมตัวเป็นหญิงขายน้ำให้กับขุนนางจีน ได้โต้ตอบบทกลอนกับเหล่าขุนนาง โดยพวกเขาต้องยอมแพ้และยอมรับในความสามารถของนาง การชื่นชมนาง และกล่าวถามว่า *ทำไมประเทศนี้จึงมีคนเก่งมากมายนัก (Tiu nà ma cái nì ! Sao xứ này lắm người tài !)*⁴⁶ ล้วนเป็นการยอมรับในความพ่ายแพ้ของตน และในขณะเดียวกันก็ยอมรับในความสามารถของคนเวียดนามที่มีมากกว่าคนจีนไปด้วย

ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 20 นิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวี้งนี้ ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้มีการตีพิมพ์อย่างแพร่หลาย เพื่อนำมาใช้และเน้นย้ำในประเด็นศัตรูภายนอกที่เข้า

⁴⁴ Ibid., p. 105.

⁴⁵ Ibid., p. 110.

⁴⁶ Ibid., p. 100.

มารุกราน เป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักชาติ แม้ศัตรูของชาติจะไม่ใช่ประเทศจีนดังปรากฏในเรื่อง แต่สามารถปรับนำมาใช้ต่อสู้กับฝรั่งเศส เจ้าอาณานิคมที่เข้ามาปกครองเวียดนามในยุคนั้น (ดังจะได้กล่าวถึงไว้ในบทที่ 5)

การเขียนประวัติศาสตร์ฉบับประชาชนจากนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวิงจึงมีประเด็นที่ตั้งอยู่บนกรอบความคิดหลักเช่นเดียวกับประวัติศาสตร์แห่งชาติทั้งในประเด็นการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ และ ประเด็นศัตรูภายนอกที่เข้ามารุกราน

3.5.2 ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน: ความเป็นหนึ่งเดียวบนความหลากหลาย

ความหลากหลายประเด็นหนึ่งที่พบในสังคมเวียดนาม คือ ความหลากหลายทางศาสนา สามศาสนาหลักในเวียดนาม (ตาม ฮาว - Tam Giáo) ประกอบด้วย ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และศาสนาพุทธ หรือการนับถือศาสนาคริสต์ พบเห็นได้ในสังคมเวียดนาม ความหลากหลายเหล่านี้ทำให้เวียดนามไม่มีศาสนาประจำชาติ เพราะหากมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่มีคนศรัทธา นับถือ รวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง อาจเกิดเป็นองค์กรที่มาท้าทายอำนาจรัฐ การไม่กำหนดให้ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ จึงเป็นอุดมการณ์หนึ่งของการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ ชาวเวียดนามส่วนมากจึงนับถือวิญญาณบรรพบุรุษและเทพเจ้า การเลื่อมใสและศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณบรรพบุรุษ ที่สามารถให้คุณให้โทษได้

เนื้อหาของความเชื่อ ความศรัทธาที่แตกต่างกันด้วยศาสนาเช่นนี้ ในนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวิงจึงนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เรียกว่า “เจ้าพ่อ เจ้าแม่” มากกว่าการกล่าวถึงหลักธรรม คำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะ

3.5.3 ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน: การดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์เวียดนาม

อัตลักษณ์ของประเทศเวียดนามที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในนิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวิงคือ ภาษา เวียดนามมีภาษาเป็นของตนเองใช้ ความสนุกสนาน ตลกขบขัน หรือการ

แสดงภูมิปัญญาในเรื่อง ส่วนมากมักถ่ายทอดผ่านการใช้ภาษา (ดังได้แสดงไว้ในหัวข้อ 3.4.2.1 เสียงหัวเราะที่เกิดจากการใช้ภาษา)

ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชนในรูปแบบของนิทานชุดจ่าง กวีนี้ แสดงให้เห็นจิตสำนึกของชาวเวียดนาม จากการนิยามตัวเอง ชาวเวียดนามแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นชาวเวียดนามที่มีความแตกต่างจากชาวจีน หรือชาวตะวันตกที่เข้ามาปกครอง ด้วยการมีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และดำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง จวบจนปัจจุบัน

3.5.4 ประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน: การประกาศความชอบธรรมในการเป็นรัฐชาติ “เวียดนาม”

แม้ว่า ทฤษฎีหลังอาณานิคม (post-colonial) จะเพิ่งเกิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้ แต่เมื่อนำไปพิจารณาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามแล้ว สามารถอนุมานได้ว่า ประเทศเวียดนามได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนมาเป็นเวลาช้านาน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในนิทานชุดจ่าง กวีนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนคือ ความพยายามที่จะลบเลือนความพ่ายแพ้ ปราศัยที่เวียดนามได้รับจากจีน และปลดแอกตัวเองออกมาจากการเป็นเมืองขึ้นของจีน เรียกว่า “de - Chinese” ด้วยการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ให้กวี ในฐานะตัวแทนประชาชนชาวเวียดนามมีชัยเหนือจีนในทุกกรณี

การเขียนประวัติศาสตร์เวียดนามโดยมีวัตถุประสงค์หลักทั้งสี่ประการนั้น แสดงให้เห็นว่า งานเขียนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ในยุคหลังอาณานิคม มีลักษณะชาตินิยมอย่างเข้มข้น และชัดเจน โดยมีเป้าหมายหลักและ/หรือผลลัพธ์สุดท้ายที่เป็นการประจักษ์ถึง และให้เหตุผลสนับสนุนว่า ประเทศเวียดนามเป็นรัฐชาติที่มีสถานภาพอันชอบธรรม งานเขียนทางประวัติศาสตร์จึงมีพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญในการสร้าง อารังรักษา และส่งเสริมอัตลักษณ์ของชาติที่เหมาะสมกับรัฐชาติของเวียดนาม

การเขียนประวัติศาสตร์หน้านี้ในฉบับของประชาชนเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกลึกซึ้งชาตินิยม ที่มีได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ

ของรัฐทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การสื่อสาร และการพิมพ์ รัฐได้ใช้ประวัติศาสตร์เป็นตัวประสานจินตนาการของชุมชนที่เรียกว่า "ชาติ" เพื่อให้รู้สึกว่าคุณมีความทรงจำเกี่ยวกับอดีตร่วมกันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁴⁷

นิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวีง จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน ที่ได้รับการยกย่องในยุคต่อมา เนื่องจากเนื้อหาของนิทานได้สะท้อนเสียงของประชาชนไว้อย่างชัดเจน

สรุป

นิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวีง เป็น "วาทกรรมเรื่องตลก" โดยเน้นมิติทางสังคม หรือปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวพันกับการสร้างเรื่องตลก

ความตลกขบขัน รวมถึงความสนุกสนานที่ผู้ฟัง / ผู้อ่าน ได้รับนั้นเกิดจาก **ปัญญา** อันเป็นเหตุของการเกิดอารมณ์ขัน และอารมณ์ขันซึ่งเป็นผลมาจากการไตร่ตรอง แปรความชุดวาทกรรมนั้น ๆ จึงมีผลให้ผู้ฟังวาทกรรมในชุดนี้เปล่งเสียงหัวเราะออกมา แต่จะมากน้อยต่างกันตามเงื่อนไขปัจจัย กล่าวคือ หากผู้ฟังมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสภาวะทางสังคมทัศนคติ วิถีชีวิตของประชาชนเวียดนามในยุคสมัยนั้นแล้ว การเกิดอารมณ์ขันและเข้าใจในมุขตลกก็สามารถเกิดขึ้นได้

นิทานตลกเจ้าปัญญาชุดจ่าง กวีง จัดเป็น **วาทกรรม** ที่ส่งผ่านจากเนื้อหาในเรื่องอันจำแนกได้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นสิ่งที่ปรารถนาอยากให้เป็นเช่นนั้นรวมทั้ง เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่ใช้วาทกรรมชุดนี้เป็นเครื่องผ่อนคลาย และประโลมใจของชาวเวียดนาม โดยที่วาทกรรมชุดนี้เป็นการแสดงทัศนะในแง่มุมหนึ่งในสายตาของประชาชนที่มีต่อสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ ทำทนายกับกลุ่มคนผู้มีอำนาจสูงกว่าประชาชนทั่วไป ได้แก่ กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง รวมถึงประเทศจีนที่มีอำนาจเหนือกว่าเวียดนาม การลดทอนบทบาทของผู้มีอำนาจเหล่านี้เป็นการกำหนดให้บุคลิกภาพของบุคคลผู้มีอำนาจนั้นเป็นตัวตลกที่ประชาชนธรรมดาสามัญสามารถมีชัยชนะเหนือกว่าบุคคลกลุ่มดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่าวาทกรรมที่ส่งผ่านมานั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการเขียนประวัติศาสตร์ฉบับประชาชน

⁴⁷ Benedict Anderson, *Imagined Communities : Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, (London : Verso, 1983).